

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

— • —

VSEBINA :

1. Univ. profesor Aleksander Maklecov: Očevalne odredbe modernega prava (Dalje)	137
2. Dr. Avgust Munda: Zaščita časti po novem kazenskem zakonu (Konec)	152
3. Dr. Stojan Bajič: Delovno pravo v novem obrtnem zakonu	165
4. Dr. Vl. Rupnik: Nekaj pripomb k zakonu o zaščiti kmetov	178
5. Književna poročila	182
6. Razne vesti	193

PRILOGA: Odločbe kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh II (štev. 203—211).

V LJUBLJANI 1932

— • —

Urednik: Dr. Rudolf Sajovic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

— • —

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvu »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I.

Slovenski Pravnik

Leto XLVI.

Ljubljana, aprila 1932.

Št. 5. — 6.

Očuvalne odredbe v sistemu modernega prava.

Univ. prof. Aleksander Maklecov.

(Dalje.)

III. del. Občne določbe kazenskega zakonika in očuvalne odredbe.

§ 1. Splošne pripombe.

Kakor znano, norme o očuvalnih odredbah v okviru kazenskega zakonika daleč niso tako podrobne kot kazensko-pravne določbe v ožjem pomenu besede. Nepopolnost reglementacije očuvalnih odredb je značilna ne samo za k. z. in k. p. kraljevine Jugoslavije, marveč za večino novejših kazenskih zakonikov in načrtov.¹ Kakor smo že prej omenili, vsebuje le novejši italij. k. z. iz l. 1930 v svojem 8. oddelku občne predpise o očuvalnih odredbah (Sezione I. Disposizioni generali. Čl. 199—214) in šele na to posebne določbe o poedinih vrstah očuvalnih odredb (Sezione II. Disposizioni speciali. Čl. 215—240).

V našem k. z. so dotične občne določbe deloma uvrščene v posebno IV. poglavje (§§ 50—60 k. z.), deloma pa so

¹ »Dem künftigen Dogmatiker erwächst daraus eine neue Aufgabe. Er wird der Theorie der Strafe eine Theorie der Sicherung an die Seite stellen müssen; sein »Allgemeiner Teil« wird neben strafrechtlichen Grundsätzen, auch die Lehre von dem Wesen und den Voraussetzungen der Sicherungsmittel, die Lehre von Bemessung, Vollzug und Aufhebung dieser Massregeln zu enthalten haben.« Exner. Die Theorie der Sicherungsmittel. 1914. (Vorwort). Motivi nemško-avstrijskega n. k. z. iz l. 1927 (str. 45) posebno poudarjajo, da »mit der Wesensverschiedenheit von Strafen und sichernden Massnahmen hängt es zusammen, dass verschiedene für jene geltende Bestimmungen auf diese nicht anwendbar sind und durch Sondervorschriften ersetzt werden müssen«.

raztresene po drugih poglavjih občnega dela k. z. Nekaterih zelo važnih vprašanj, ki se tičejo očuvalnih odredb, se naša kazenska zakonodaja vobče ni dotaknila, tako da imamo v tem pogledu prave vrzeli.

Nalična uporaba določb k. z. o kaznih v pogledu očuvalnih odredb ne bi bila v skladu niti s splošno veljavnim načelom, ki zabranjuje naliko pri razlagi materijalnopravnih kazenskih določb, niti z načelnim razlikovanjem teh institutov (gl. I. del naše razprave).

V nadaljnjih izvajanjih skušamo podati kratek pregled osnovnih vprašanj v sistemu očuvalnih odredb tako onih, na katera odgovarja naše pravo s pozitivno normo; kakor tudi tistih, ki so v našem pravu ostala brez točne reglamentacije.

§ 2. Načelo materijalnopravne zakonitosti in očuvalne odredbe.

Z osebnimi očuvalnimi odredbami hoče država ščititi družbo pred zločinskimi dejanji socialno nevarnih oseb. Ta velevažna naloga vendar še ne opravičuje uporabe poljubnega sredstva v to svrhu. Kakor sicer stavi moderna pravna država neke meje tudi v tem pogledu. Kot vodilno načelo je ideja smotrene koordinacije socialnega in individualnega načela, načela socialne zaščite in načela državljanske svobode.

Spričo tega prepušča pretežna večina zakonodaj določitev očuvalnih odredb sodnim organom, praviloma kazenskemu sodišču, a ne upravnemu oblastvu.² Na ta način izključuje država načeloma vsako samovoljo in diskrecionarnost pri uporabi sredstev, ki so zvezana z znatno omejitvijo državljanske svobode. Iz istega razloga uveljavlja kazenska zakonodaja glede očuvalnih odredb načelo stroge zakonitosti v materijalnopravnem pomenu besede. Načelo: nulla poena sine lege velja mutatis mutandis tudi za očuvalne odredbe. V tem smislu se je glasila resolucija II. konference za kodifikacijo kazenskega prava v Rimu (1928): »Nul ne peut-être soumis à des mesures de sûreté qui ne soient pas expressément établies par la loi, et hors des cas prévus par

² Od tega načela žal odstopa »Predlog zakona o istupima za kraljevinu SHS«. Br. 38564. 7. juna 1926: § 192 tega načrta se glasi: »Ako se po nahodjenju vlasti ima da izreče protiv izvršioaca istupa koja mera bezbednosti, nju će ova izreći«. O obsegu uporabe očuvalnih odredb pri prekrških gl. § 18 istega načrta. Gl. tudi opombo 19 a!

la loi.«³ Kot zakonski predpis je to načelo oblikovano v čl. 199 italij. k. z. iz 1930.

Svrha take norme je, da je izključena možnost za uporabo očuvalne odredbe, ki ni kot taka določena v kazenskem zakonu. Če n. pr. očuvalna odredba poročstva miru (*cautio de non offendendo*, *Friedensbürgerschaft*) ni uvrščena med očuvalne odredbe v našem k. z., potem bo določitev tega sredstva pomenila prekršitev materialnega kazenskega zakona. Na drugi strani zahteva to načelo, da se naj očuvalne odredbe uporabljajo le pod tistimi pogoji, ki so za vsako izmed njih določene v zakonu.

Tudi tisti kazenski zakoniki, ki, kakor jugosl. k. z., nimajo posebne določbe, ki bi bila slična čl. 199 italij. k. z., stoje vendar na istem stališču. Skušali smo dokazati to že v drugem delu naše razprave.

Mnenja smo, da bi bilo vseeno treba pri bodoči novelizaciji naše kazenske zakonodaje izrečno oblikovati to načelo v besedilu k. z. Le z nejasnostjo, ki se opaza v tem pogledu, se da najbrže razložiti že prej omenjeno dejstvo, da je uredba o izv. očuvalnih odredb uvedla *contra legem* policijski nadzor (»poostren zaščitni nadzor, ki ga vrše izjemoma policijska oblastva«, § 63, odst. 1, t. 5 cit. uredbe, primerjaj tudi § 28, odst. 3 z. izv. k.), kljub temu, da ga naš k. z. ne pozna ter ga je iz tehtnih razlogov zavestno izločil iz seznama očuvalnih odredb.⁴

§ 3. Časovna veljava kazenskega zakona glede očuvalnih odredb.

O časovni veljavi kazenskega zakona v pogledu očuvalnih odredb vsebuje naš k. z. pozitivno normo v § 2, 2. odst. k. z.

³ Textes des résolutions votées par la II-me Conférence internationale de codification pénale de Rome: »Revue internationale de Droit pénal«, 5-me Année. — N 3, 3-me Trimestre 1928, St. 253.

»Die sichernden Massnahmen greifen so tief in die Freiheit des Bürgers ein, dass der Grundsatz strikter Legalität hinsichtlich ihrer noch wichtiger ist als hinsichtlich der Strafen.« Dr. Theodor Rittler. Freiheit und Gebundenheit des Richters nach dem Schweizer Strafgesetzentwurf. »Schweiz. Z. f. Strafrecht«, 46. Jg., 1. Heft, 1932, Str. 51.

⁴ »Zaštitni nadzor... je jedna od vrlo važnih budućih mera kojima se hoće da otpočne borba protiv ponovnog kriminaliteta, i u svome značaju ovako zamišljen zaštitni nadzor ima da zameni do sada štetno provodjeni policijski nadzor, koji u svojoj sadržini ne sme, da dodje u sistem ni kazni ni zaštitnih mera«. Exposé g. dr. Dušana Subotića... o

»Če se kazenski zakon po storjenem kaznivem dejanju izpremeni, se uporablja milejši zakon.

Očuvalne odredbe se uporabljajo po novem zakonu, naj si ne bi bil storilec ponjem obsojen na kazen.«

Isto načelo uveljavljajo tudi novejši osnutki kazenskih zakonikov. Nemško-avstr. n. k. z. iz l. 1927 ga oblikuje v bolj splošni obliki. »Ueber Massregeln der Besserung und Sicherung ist nach dem Gesetze zu entscheiden, das zur Zeit der Entscheidung gilt.« V čehosl. osnutku k. z. iz l. 1926 ni specialne določbe o časovni veljavi kazenskega zakona v pogledu očuvalnih odredb, ker je ta osnutek sprejel kot splošno načelo, da se dejanje presoja po zakonu, veljavnem ob času sodbe (»podle zákona plátného v dobe rozsudku«, § 2, odst. 2 čl. n. k. z.).

Stališče našega k. z. je utemljeno v obrazložitvi n. k. z. 1922 s temi-le razlogi: »Usvojen je iz razloga pravičnosti princip, da kazneni zakoni imajo povratno silu samo onda, ako su blažiji. No u pogledu mera bezbednosti imaju... uvek povratno silu, pa ma se krivac osudio po starom kaznenom zakonu. Ovako je propisano s obzirom na to, što je merama bezbednosti izključivi cilj zaštita od opasnih krivaca, a pretpostavka je, da nov zakon savršenije određuje te mere.«⁵

V našem pravnem slovstvu zavzema kritično stališče napram določbi § 2, odst. 2. k. z. le prof. Čubinski. Označuje ga kot »vrlo striktno i suviše formalno shvatanje« in misli, da »trebalo bi i na mere bezbednosti proširiti pravilo, koje dopušta povratno snagu samo za blaže nove zakone, i to iz istih razloga, iz kojih nije dopušteno kažnjavanje po ovom strožijem zakonu.«⁶

Temu stališču ni moči pritrditi. Karakteristična za novo dobo je vprav nasprotna težnja, da naj se retroaktivna moč prizna ne samo novim milejšim, temveč tudi novim strožjim zakonom, celo, če gre za kazni, seveda s pridržkom, da je bilo dotično dejanje kaznivo tudi po zakonu, veljavnem ob času storitve. Na to stališče so se postavili že predrevolucijski ruski k. z. iz l. 1903, kazenski zakoni

predlogu kaznenog zakonika. Beograd 1926. Str. 8. Gl. tudi dr. M. Čubinski. Uloga policijske vlasti u vezi sa novom kaznenom i sudskom reformom »Policija«. 1931, br. 11—14, str. 536 in nasl.

⁵ Kratko objašnjenje projekta k. z. za Kraljevinu SHS od 1922 g. str. 89.

⁶ Dr. M. Čubinski, Komentar. Opšti deo. Str. 32.

nekaterih švic. kantonov in češkoslovaški n. k. z. iz l. 1926. Izčrpno obrazložitev tega naziranja najdemo v klasičnem delu Bindinga »Die Normen und ihre Uebertretung«. Njegov zaključek se glasi: »Der Staat... greift zum neuen Strafgesetz, wenn die Waffe des alten zu scharf, zu stumpf oder zu kurz war.«⁷ Nič manj odločno brani to načelo Trägers: »Unwürdig seiner Stellung als der des Gesetzgebers eines Rechts- und Kulturstaates wäre es, wenn er (der Gesetzgeber) aus unbegreiflichem Misstrauen in seine eigene Unparteilichkeit Bedenken tragen wollte, von seiner neu gewonnenen besseren Einsicht den möglichst ausgedehnten Gebrauch zu machen.«⁸

Tem splošnim razlogom se pridružujejo še posebni razlogi, ki upravičujejo uporabo novega zakona glede očuvalnih odredb. Specifičen smoter le-teh je specijalna prevencija, ki upošteva bodočnost. Ako je zakonodajec priznal, da so nova sredstva očuvalnega značaja bolj primerna ter obetajo večji uspeh kot prejšnja, ni nobenega tehtnega razloga, da se ne bi uporabljal novi zakon, ki določa ta nova smotnejša sredstva. Sicer bi zakonodajec ravnal kot zdravnik, ki se poslužuje še vedno prejšnjih zastarelih metod zdravljenja, kljub temu, da so med tem časom bile vpeljane nove učinkovitejše metode. Pozabiti ne smemo nadalje, da se določajo osebne očuvalne odredbe ne samo v javnem interesu, temveč tudi v interesu očuvanca samega. To velja zlasti za take odredbe kot prisilno zdravljenje, zaščitni nadzor, prepoved obiskovanja krčem in slično.

Kakor je bilo že omenjeno, uveljavlja naš k. z. tradicionalno stališče (uporaba le milejšega novega zakona) le v pogledu kazni, glede očuvalnih odredb pa izvaja načelo, po katerem se le-te odredbe uporabljajo praviloma po novem zakonu. (Izjemo tvori z. o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti z dne 30. marca 1929 (čl. 4) »Službene Novine« z dne 3. aprila 1929, št. 78/XXXII »Uradni List« z dne 15. aprila, št. 161/40.)

⁷ Dr. K. Binding. Die Normen und ihre Uebertretung. I. Bd. Leipzig. 1922. Str. 178.

⁸ Dr. Ludwig Träger. Die zeitliche Herrschaft des Strafgesetzes. Vergl. Darstellung. A. T. VI. Bd. Str. 359. — Gl. tudi E. Hafter. Gesetzesänderung und milderer Recht. Zürich, 1928, str. 15. Dr. Th. Rittler. Zeitliches und räumliches Geltungsgebiet v zbirki: Der deutsche Strafgesetzentwurf, hgg. von Prof. Gleispach. 1921. Str. 47. — Mih. P. Jovanović. Retroaktivnost krivičnih zakona. »Arhiv za pravne i društvene nauke«. 1920. Str. 11.

Nejasno besedilo 2. odst. § 2. k. z. povzroča dvome pri razlagi tega odstavka. Tako se nam zdi sporna teza, da bo- di izrečena očuvalna odredba po novejšem zakonu, veljav- nem ob času sojenja, tudi tedaj, če se po zakonu, veljav- nem za časa storitve, sploh ne bi moglo neko dejanje kaz- novati, ker je prejšnji zakon v tem oziru milejši in dotič- nega dejanja sploh ni kaznoval. (Dolenc, Tolmač, str. 19.) Mnenja smo, da vsebina 2. odst. § 2. k. z. ne opravičuje ta- kega zaključka. Stavek: »Očuvalne odredbe se uporabljajo po novem zakonu, naj si ne bi bil storilec po njem (po novem zakonu! A. M.) obsojen na kazen« znači, da je uporaba očuvalne odredbe, ki je zakon za časa stor- itve dejanja ni določal, dopustna tudi tedaj, če je bil do- tičnik oproščen zaradi nevračunljivosti po novem zakonu (§ 280, odst. 3 k. p.). Če pa dejanje ob času storitve vobče ni bilo kaznivo in je bilo penalizirano šele po zakonu za časa sojenja, se očuvalne odredbe ne smejo uporabiti.

Za uporabo osebnih očuvalnih odredb po novem zakonu je pogoj, da je bilo dejanje, v katerem se razodeva sto- rilčeva nevarnost, kaznivo tako za časa storitve, kakor tudi za časa sojenja, najsi ne bi bil storilec obsojen na kazen po novem zakonu zbog nevračunljivosti. Predpis, da se očuvalne odredbe uporabljajo po novem zakonu, ne omaja načela fakultativne določitve nekaterih izmed teh odredb. Kolikor so fakultativne, odvisi njih določitev v vsakem konkretnem primeru, to se pravi tudi pri uporabi očuvalne odredbe po novem zakonu, od svobodnega preudarka sodnika, ki upo- števa v prvi vrsti storilčevo nevarnost.

Očuvalne odredbe se ne dajo tako točno hierarhično, to se pravi glede na njih relativno strogost, razvrstiti kot kazni. Vendar razlike v relativni strogosti očuvalnih odredb ni moči zanikati. Jasno je n. pr., da je zaščitni nadzor manj strogo očuvalno sredstvo kot oddaja za zavod za očiuvanje, odnosno da je pridržba po prestani kazni po § 51 k. z. že glede na dobo trajanja strožje sredstvo kot oddaja v prisil- no delavnico. Pravilo, da se očuvalne odredbe uporabljajo po novem zakonu, je pojmovati torej v tem smislu, da se mora, odn. more očuvalna odredba izreči po novem zakonu tudi tedaj: 1. če je zakon za časa storitve dejanja določal milejšo očuvalno odredbo v primeru z zakonom, ki velja ob času sojenja, odnosno 2. če prejšnji zakon vobče ni do- ločal očuvalne odredbe, pa jo je uvedel šele zakon, veljaven ob času sojenja.

Predpis 1. odst. § 2 k. z., po katerem se milejši zakon uporablja, če se kazenski zakon po storjenem dejanju iz-

premeni, utegne vplivati na določitev očuvalnih odredb tedaj, kadar odvisi uporaba očuvalne odredbe med drugim tudi od kvalifikacije dejanja, odnosno od obsodbe na kazen določene vrste (n. pr. § 51., odst. 1 k. z.) Če se je n. pr. dejanje po zakonu ob času storitve smatralo za zločinstvo, po novem zakonu pa se kvalificira kot prestop, potem očuvalna odredba pridrževanja po prestani kazni ne pride do uporabe, najsi bi bili podani vsi drugi pogoji iz § 51. k. z.

§ 4. Izjeme pri uporabi očuvalnih odredb glede na osebe.

A. Inozemci.

Dočim je t. zv. mednarodno kazensko pravo podrobno in sistematično izdelano v pozitivnem pravu in v doktrini, se mednarodno pravo, ki se tiče očuvalnih odredb, nahaja le v začetkih. Če se ozremo na novejšo kazensko zakoniko in načrte, se takoj prepričamo, da se dotična vprašanja obravnavajo v njih le fragmentarno. Vzroka za tako pomanjkljivost ni težko najti. Očuvalni elementi v modernem kazenskem pravu tvorijo zaenkrat le neke vrste »appendix«, tujerodni dodatek v organizmu kazenskega prava. Pri sestavljanju kazenskih zakonikov misli zakonodajec v prvi vrsti na tradicionalne kazenske institute, glede odredb očuvalnega značaja pa se omejuje le na najbolj nujne, ponekod pa nanje naravnost pozablja. Take vrzeli v sistemu modernega prava, kolikor se tiče očuvalnih odredb, opazimo na več mestih. V novejši teoriji gredo mnenja glede tega, ali naj se očuvalne odredbe uporabljajo tudi proti tujcem, vsaksebi. Nekateri pisatelji so mnenja, da je edina očuvalna odredba, ki je primerna za tujce, izgon tujca iz domače države. Izgon naj se določa proti tujcem vselej, kadar se proti domačinom uporabljajo druge osebne očuvalne odredbe, ki so zvezane z znatnimi stroški za domačo državo. Najbolj odločno brani to naziranje Zimmerl.⁹ Nasprotno stališče meddržavne solidarnosti je zagovarjala že večkrat omenjena konferenca za kodifikacijo kazenskega prava v Rimu. Dotična resolucija te konference se je glasila: »Les mesures de sûreté sont applicables à tous, citoyens

⁹ »Es ist durchaus nicht einzusehen, warum sich ein Staat auch mit der Bekämpfung der Gefährlichkeit von Ausländern belasten soll, wo doch der viel einfachere Weg der Ausweisung zur Verfügung steht, um sie loszuwerden. Soweit braucht schliesslich die internationale Solidarität nicht zu gehen. Jeder Staat möge die Gefährlichkeit seiner Staatsbürger selbst bekämpfen.« Zimmerl, op. cit., str. 334.

ou étrangers, qui se trouvent sur le territoire de l'Etat et auxquels la loi pénal est applicable.»¹⁰

Izmed novejših kazenskih zakonikov vsebuje splošne določbe o tem predmetu italij. k. z. (čl. 200, odst. 3 in 4): »Očuvadne odredbe se uporabljajo tudi proti tujcem, ki se nahajajo na ozemlju države. Vendar uporaba očuvanih odredb za tujce ne ovira njihovega izгона iz državnega ozemlja po zakonih za javno varnost.«

V našem k. z. pogrešamo splošne norme v uporabi očuvanih odredb proti tujcem. Načelno velja tudi tu teritorialni princip v smislu § 3 k. z.: »Na vsakogar ki stori v kraljevini Jugoslaviji kaznivo dejanje, se uporablja ta zakon.« Vendar vsebuje IV. poglavje občnega dela k. z. še specialne odredbe o tem predmetu. Očuvalna odredba pridržbe po prestani kazni po § 51 k. z. se sme uporabiti le napram domačemu državljanu, ne pa napram tujcu.¹¹ Po drugi strani pa je očuvalna odredba izгона iz kraljevine Jugoslavije za določeno dobo ali za vselej po § 57., 4. odst. k. z. (gl. tudi § 423 k. p.; § 62, odst. 3. z. izv. k.) namenjena le tujcem. Predpis, da je nedopustno pridržati tujca po prestani kazni, je naš k. z. prevzel iz I. (srb.) n. k. z. iz l. 1910. (§ 63). Motivi tega osnutka so naglašali, »da se ove mere mogu poduzeti samo prema srpskom državljanu, jer tudjinac ima biti proteran.«

Vse druge očuvadne odredbe so načelno dopustne po našem k. z. tako proti domačim državljanom, kakor tudi proti tujcem. Kot glavni razlog, vsled katerega se neke očuvadne odredbe določajo le proti domačim državljanom, se običajno navaja, da zahtevajo znatne izdatke od strani domače države. V tem pogledu naš k. z. ni povsem dosleden. Ni uvideti, zakaj je izključena pridržba tujcev po prestani kazni, dočim je n. pr. oddaja za nedoločen čas nevracunjive in manj vračunjlive osebe v zavod za zdravljenje ali čuvanje dopustna tudi proti tujcem.¹²

¹⁰ Textes des résolutions Str. 253.

¹¹ Contra dr. D. Subotić v svojem poročilu X. kongresu za kazensko pravo v Pragi. Str. 4.

¹² »Während nach moderner Auffassung Inländer und Ausländer bezüglich der in Inland begangenen Delikte strafrechtlich gleichgestellt sind, so ist eine analoge Regelung für die sichernden Massnahmen keineswegs selbstverständlich.« Izgon je najcenejše in najbolj enostavno sredstvo v tem pogledu: »... So liegt der Gedanke nahe, es gegen den gemeingefährlichen Ausländer stets anzuwenden und die komplizierteren und kostspieligen Vorbeugungsmittel auf Inländer zu

Bodi omenjeno ob tej priliki, da je jugosl. k. z. izmed prvih evropskih k. z. uvedel v širokem obsegu sistem očuvalnih odredb. Načela vzajemnosti tu ni moči izvajati proti onim državam, ki tega instituta ne poznajo. Mednarodne konvencije se morajo v bodoče v tem pogledu dopolniti in sicer kolikor je mogoče po načelih meddržavne solidarnosti, kajti borba zoper nevarne zločince je skupna naloga vseh kulturnih držav. (Gl. o tem: Dr. Palitzsch. Die Bekämpfung des internationalen Verbrechertums. Hamburg 1926).

V našem k. z. ne najdemo izrečnega odgovora na vprašanje, kako je treba postopati s kaznivimi dejanji, storjenimi v tujini (§§ 5—7 k. z.), če so dani pogoji za uporabo očuvalnih odredb, a po zakonih države, kjer je bilo dejanje storjeno, očuvalne odredbe niso določene. Rimska konferenca iz l. 1928 je priporočala posebno določbo, da naj se očuvalne odredbe tudi v teh primerih določajo po zakonu domače države: »Quand un fait commis à l'étranger est jugé, ou jugé à nouveau, sur le territoire national, on applique les mesures de sûreté prévues par la loi nationale indépendamment du fait si de telles mesures existent ou non dans la loi de l'état où l'infraction a été perpétrée«. (V istem smislu tudi čl. 201 novega italijanskega k. z.)¹³

Mnenja smo, da za uporabo očuvalne odredbe v pravkar navedenih primerih po našem k. z. ni ovire, če je minister pravde zahteval pregon (§ 9 k. z.) ter so in concreto dani pogoji za uporabo kakšne očuvalne odredbe.

Glede možnosti, da se vračuna osebna očuvalna odredba, celoma ali deloma prestana v inozemstvu, naš k. z. molči, pač pa more sodišče upoštevati ta moment pri presoji vprašanju o umestnosti očuvalne odredbe v konkretnem primeru, če gre za očuvavno odredbo, ki po zakonu ne sme trajati preko določne dobe.

B. Jugoslovanski državljani:

1. Vojaški obsojenci.

Spričo izrečne določbe § 3 vojaškega k. z. z dne 11. februarja 1930 (»Službene Novine« z dne 24. februarja 1930, štev. 43/XV, »Ur. l.« štev. 273/30) veljajo odredbe občnega dela k. z. z dne 27. januarja 1929 tudi za vojaška kazniva dejanja, kolikor ni določeno v vojaškem kaz. zakoniku drugače. Izmed njih se odredbe IV. poglavja o očuvalnih odred-

beschränken.« Tako Exner, op. cit., str. 55. Primerjaj tudi § 64 nemško-avstr. n. k. z. iz l. 1927.

¹³ Textes des résolutions str. 253.

bah ne uporabljajo za vojaške obsojence, ki prestajajo kazen zaradi vojaških ali zaradi občnih kaznivih dejanj v vojaških zaporih, kolikor se nanašajo te odredbe na oddajanje v prisilno delavnico, na zaščitni nadzor in na izgon.^{13a}

Legalna opredelba pojma »vojaške osebe« je podana v § 6, 1. odst. voj. k. z.; »nevojaške osebe« pa so vsi tisti, ki niso navedeni v točki 1 § 1. voj. k. z., najsi so državljani kraljevine Jugoslavije ali tujci.

Vojaški obsojenci prestajajo kazen v vojaških zaporih v teh primerih: a) pri obsodbi vojaških oseb na strogi zapor do enega leta, če niso bili hkrati obsojeni na stransko kazen izgube čina, službe ali vojaške časti ali častnih pravic (§ 25, odst. 3 in 4 voj. k. z.); b) pri obsodbi na zapor do enega leta pod istimi pogoji (§ 26, odst. 1 in 2 voj. k. z.). Le v navedenih primerih uporaba očuválnih odredb oddaje v prisilno delavnico, zaščitnega nadzora in izгона proti vojaškim osebam ni dopustna. Sicer pa veljajo tudi za vojaške obsojence splošne odredbe IV. pogl. k. z. z dne 27. januarja 1929. Za nevojaške osebe, obsojene po vojaškem k. z., veljajo določbe IV. pogl. občnega dela k. z. brez izjeme.

2. Otroci in mlajši maloletniki.

Nobena izmed osebnih očuválnih odredb, ki so našete v § 50 k. z., se ne sme uporabiti proti otroku. To sledi iz § 1, odst. 1. k. p.: »Za kazniva dejanja po občnem kazenskem zakoniku kakor tudi po posebnih zakonih sme izreči kazen in očuválné odredbe samo pristojno sodišče na podstavi kazenskega postopanja, pokrenjenega in izvedenega po tem zakonu.« Otroci pa so absolutno kazensko neodgovorni ter se proti njim ne uporabljajo norme kazenskega postopanja (§ 26, odst. 1 k. z.). Prisilno vzgajanje otrok odreja varstveno sodišče.

Edina očuválna odredba, ki bi bila še primerna za otroke, je zaščitni nadzor. Toda tudi ta odredba de lege lata ne

^{13a} »Kako vojni osudjenici kazne za vojna ili opšta krivična dela izdržavaju u vojnim zaporima, ako su kažnjena do godine dana strogog zatvora ili zatvora, sem slučaja osude na strogi zatvor ili sa gubitkom čina, službe ili vojničke časti ili časnih prava, to bi bilo neoportuno vojna lica upućivati u zavod za rad i primenjivati nad njima mere bezbednosti u pogledu zaštitnog nadzora i proterivanja, već samo pri većim osudama treba dalje staranje u cilju lečenja i popravke nad njima da vodi građanska državna vlast.« Dr. Časlav Nikitović. Vojni krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju sa komentarom. Beograd. 1930. Str. 7. — A. Maklezw. Das neue Militärstrafgesetzbuch Jugoslaviens. »Zeitschr. für die gesammte Str. RW.« 1931.

more priti do uporabe, ker izreka postavitev pod zaščitni nadzor kazensko, a ne varstveno sodišče.

Sicer določa § 26 k. z. nadziranje tudi proti otroku, kolikor gre za izročitev otroka roditeljem ali varuhom (skrbnikom) ali šolskemu oblastvu, da ga nadzirajo (§ 26, odst. 2 k. z.), vendar formalno je to posebne vrste vzgojno nadziranje, a ne zaščitni nadzor v smislu § 56 k. z. Tudi nova avstrijska zakonodaja razlikuje vzgojni nadzor od zaščitnega (Erziehungsaufsicht — Schutzaufsicht).¹⁴

Vprašanje, ali so očuvalne odredbe dopustne proti mlajšim maloletnikom, je bolj zamotano. To je razvidno že iz kontroverze, ki je nastala med komentatorji našega k. z. Komentar Žganec-Žorž brani namreč stališče, da se smejo tudi proti mlajšim maloletnikom uporabljati očuvalne odredbe pridrževanja po prestani kazni in oddaje v prisilno delavnico, toda le v primeru § 28, odst. 7 k. z., očuvalna odredba oddaje v zavod za zdravljenje ali za čuvanje pa vselej, če so podani drugi zakoniti pogoji za to.¹⁵

Prof. Čubinski je glede očuvalne odredbe iz § 53 k. z. istega mnenja, pač pa ugovarja odločno, da bi bilo dopustno pridrževati mlajše maloletnike po prestani kazni in jih oddati v prisilno delavnico.¹⁶

¹⁴ Dr. Ferdinand Kadečka. Das österreichische Jugendgerichtsgesetz. Wien. 1929. Str. 58.

¹⁵ Glede oddaje v zavod za zdravljenje ali za čuvanje po § 53. k. z. pravi ta komentar to-le: »Držimo, da se i ova mera može izreči i prema mladjem maloletniku, i to i van slučaja iz al. 7, § 28, jer se i kod njega mogu steći sve zakonske predpostavke za nju, a to tim više, što se ova mera obično donosi prema licima, protiv kojih se ne izreče kazna. Za mladje maloletnike izreči će se ova mera bezbednosti onda, ako nema predpostavke ni za jednu meru prema mladjim maloletnicima iz al. § 28, a potrebna, je ova mera brezbednosti.« Dr. Žganec-Žorž. Komentar Str. 139.

¹⁶ »Obratno mišljenje, — pravi Čubinski, — ne može biti usvojeno, jer je naš novi zakonik potpuno odvojio maloletnike u zasebnu grupu i dao je za njih naročite propise u zasebnom odeljku o »odgovornosti maloletnika«, kategorički naglasivši, da čak i stariji maloletnik ne može biti osudjen na gubitak časnih prava, dakle nikad se ne može smatrati kao opasan po društvo.« Kar se pa tiče pridrževanja po prestani kazni po § 51 k. z., naglašava avtor še posebej, da »čak i praktički ne da se zamisliti, da bi lice do svoga punoletstva moglo biti tri puta osudjeno

V tem sporu je stališče, ki ga brani prof. Čubinski, edino pravilno in sicer ne samo s kriminalno-političnega vidika, temveč tudi de lege lata. Pridrževanje po prestani kazni in oddaja v prisilno delavnico sta očuvalni odredbi, ki sta prikrojeni za posebno nevarne odrasle zločince. Zakonodajec določa za zanemarjene in moralno pokvarjene mlajše maloletnike posebne ustanove: zavode za vzgajanje in poboljševanje. Namen teh zavodov je, s poukom, vzgajanjem, strogostjo in redom kakor tudi z navajanjem na delavnost, poboljšati svoje gojence ter jih izobraziti, da postanejo koristni člani človeške družbe. (Čl. 2. uredbe o ustanavljanju in delovanju drž. zavodov za vzgajanje in poboljševanje otrok in mlajših maloletnikov. Št. 5297 »Sl. Novine« od 31. jan. 1930, št. 23/IX, Ur. L. št. 131/30.) Prav tako je namen izvrševanja k a z n i nad mlajšimi in starejšimi maloletniki v z g a j a n j e in poboljševanje in njih usposabljanje za samostalno delo in pošten način življenja, ko odidejo v prostost (§ 1 uredbe o vzgajanju in poboljševanju starejših maloletnikov, obsojenih na kazen na prostosti, št. 5298 (»Služb. Novine« z dne 31. januarja 1930, št. 23/IX, »Ur. l.« z dne 12. februarja 1930, št. 132/30).

Uporaba pridrževanja po prestani kazni ni dopustna ne-le proti mlajšim, marveč tudi ne proti starejšim maloletnikom, ker je ta najstrožja očuvalna odredba, namenjena najtrdovratnejšim in najnevarnejšim zločincem z ukoreninjenim zločinskim značajem. Tudi praktično seveda ni upoštevana pri maloletnikih.

V pogledu na oddajo v prisilno delavnico pa je treba opozoriti predvsem na to, da so proti mlajšemu maloletniku, ki se vda pijančevanju, nemoralnemu ali vlačugarškemu življenju, določene vzgojne odredbe (§ 449, odst. 2 k. p.). Celo zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi določa v takih primerih za maloletne osebe vobče oddajo v zavod za vzgajanje, a ne v prisilno delavnico. (Čl. 12, odst. 2 nav. zakona.) (Glej tudi čl. V. razporeda za oddajanje oseb v zavode za izvrševanje očuv. odredb z dne 29. dec. 1929, št. 107, 271.) Oddaja v prisilno delavnico ne samo mlajšega, marveč tudi starejšega maloletnika, bi nasprotovala ideologiji našega mladinskega kazenskega prava, ki uveljavlja glede maloletnikov povsem drugačna načela kot glede odraslih ter ustvarja sporedni sistem posebnih vzgojnih in poboljševalnih zavodov za mlajše malo-

na robiju, izdržati poslednjo kazn i opet izvršiti zločinstvo.«
Dr. M. Čubinski. Komentar. Opšti deo. Str. 150, 152.

letnike in poseben način izvrševanja kazni na prostosti za starejše maloletnike, odn. tudi za mlajše (§ 28. odst. 7 k. z.).¹⁷

V določbah naše preosnovane kazenske zakonodaje glede odgovornosti maloletnikov opazamo še eno bistveno vrzel. K. z. in k. p. določata vzgojne odredbe napram mladim delinkventom, zlasti napram onim, ki so zanemarjeni ali moralno pokvarjeni. Ni pa urejeno v naši zakonodaji vprašanje, kako je treba postopati, kadar gre za duševno bolne in psihopatične otroke in mlajše maloletnike. Dočim določa n. pr. češkoslov. zakon o mladinskem sodstvu poleg vzgojnih ukrepov tudi **zdravstveni** (»lečebna opatření«), nemški Reichsgesetz für Jugendwohlfahrt z dne 9. julija 1922 pa vsebuje določbo o oddaji maloletnika v specialni zavod za mlade psihopate,¹⁸ pogrešamo v naši kazenski zakonodaji podobnih določb.

Že penitencijarni kongres l. 1910 v Washingtonu in l. 1925 v Londonu sta obravnavala to važno vprašanje. Posebna resolucija Londonskega kongresa o tem predmetu se je glasila: »Za nevarne mlade abnormalne osebe je potrebno zdravljenje kakor za odrasle, toda v posebnih zavodih, kolikor ne zadostujejo preventivni ukrepi.«¹⁹

Splošno je znano, da je vprav med mladimi delinkventi znatno število psihično defektnih, psihopatičnih oseb in slaboumnih. Če taki defekti niso posebno važni, se je mogoče omejiti na splošne vzgojne odredbe, zlasti če bodo vzgojni

¹⁷ Omenimo ob tej priliki, da vsebuje nemški n. k. z. iz l. 1927 posebno določbo v § 58, odst. 3, ki se glasi: »Ein Minderjähriger, dessen Unterbringung in einem Arbeitshaus für zulässig erklärt worden ist, ist in der Regel statt in einem Arbeitshaus in einer Erziehungs- oder Besserungsanstalt unterzubringen; er kann darin auch nach Eintritt der Volljährigkeit belassen werden.« V poštev pridejo pri tem le maloletniki od 18. do 21. leta, kajti oddaja v prisilno delavnico maloletnikov do 18. leta je izključena po § 9, odst. 5 nemškega zakona o mladinskem sodstvu iz l. 1923.

¹⁸ Paul Drewes und Emil Sandrè. Das Reichsgesetz für Jugendwohlfahrt. 2-te Aufl. Berlin 1928.

¹⁹ Die Beschlüsse des neunten internationalen Gefängnis-kongresses. »Zeitschr. f. die gesamte Str. RW.« Bd. 47, str. 198. Primerjaj tudi: Dr. Herbert Schnitzer. Die seelisch Abnormen im Jugendgerichtsgesetz. Z. Bl. f. Jugendrecht 1924. — Dr. August Hamburger. Vorlesungen über Psychopathologie des Kindesalters. Berlin 1926, str. 611—627. — Ludwig Strümpell - Alfred Spitzner. Die pädagogische Pathologie oder die Lehre von den Fehlern der Kinder. IV. Aufl. Leipzig 1910.

in popoljševalni zavodi razpolagali s potrebnim zdravniškim, posebno pa psihijatričnim osebjem. V najtežjih primerih duševnega razstroja in slaboumnosti pa je neizbežna oddaja maloletnih v zavod za zdravljenje, odn. v posebno zavetišča. Vsled pomanjkanja specialnega predpisa o tem predmetu v našem mladinskem kazenskem pravu, ni drugega izhoda, kakor uporabiti očuvalno odredbo iz § 53, ki govori o oddaji v zavod za zdravljenje, če spozna sodišče, da je to v korist zdravljenja nevravnostne osebe same ali onega, čigar vravnost je zmanjšana.

Očuvalna odredba oddaje v zavod za zdravljenje pijancev (§ 54 k. z.) ima kot pogoj ugotovitev, da je storilec kronični alkoholik. V naši strokovni literaturi zastopa komentar Žganec-Žorž (str. 140) mnenje, da se ta odredba sme uporabiti tudi proti mlajšemu maloletniku, kolikor so podani pogoji iz § 28, odst. 7 k. z. Kakor se zdi, sta avtorja cit. komentarja imela vendar pomisleke glede pravilnosti svoje teze, ker pravita v opombi: «U koliko po opštem shvačanju mladji maloletnik može da bude — pijanica —.» Mnenja smo, da so med maloletniki od 14. do 17. leta kronični pijanci na vsak način izredno redki ter da je borba zoper to nagnenje pri mlajših maloletnikih mogoča v okviru izvrševanja vzgojnih odredb, odnosno v okviru izvrševanja kazni (§ 28, odst. 7 k. z.), tako da uporabe te očuvalne odredbe proti mlajšim maloletnikom ni upoštevati.

K. z. zabranjuje pod kaznijo gostilničarjem in kavarnarjem, da strežejo z močnimi pijačami maloletnikom pod 16. letom zaradi neposredne ali posredne uporabe. (§ 268, št. 1 k. z.) Vsled tega je očuvalna odredba prepovedi obiskovanja krčem (§ 55 k. z.) vsaj za maloletnike do 16. leta brez pomena. Po § 54 uredbe o izvr. očuv. odredb, se prepoved zahajati v krčmo in doba, za katero je prepoved odrejena, razglasi v »Službenih Novinah«, kakor tudi v novinah kraja, kjer živi oseba, ki ji je prepovedano, zahajati v krčmo, nadalje v strokovnem gostilničarskem listu, če obstoji. Splošna težnja naše reformirane kazenske zakonodaje je, da kolikor mogoče obvaruje maloletnega delinkventa pred javnostjo (§ 233, odst. 1. in 4. k. p., § 149 k. z.) v korist maloletnikovega popljšanja in njegovega nadaljnega življenja. Razglasitev prepovedi zahajati v krčmo, kolikor bi se nanašalo na maloletnike, zlasti mlajše, bi bila naravnost v navzkrižju s to človekoljubno težnjo naše zakonodaje. Iz § 449, odst. 2 k. p. (izvršitev odpusta na preskušnjo) pa se razvidi, da so tudi za mlajšega maloletnika, ki se vda pijančevanju, določene vzgojne, ne pa očuvalne odredbe. Iz

tega sklepamo, da se mora prepoved zahajati v krčmo kot očuvalna odredba vsaj v pogledu mlajših maloletnikov od 16. do 17. leta (maloletniki do 16. leta itak niso upoštevni) nadomestiti s primernimi vzgojnimi odredbami. (Primerj. tudi § 28, odst. 3. z. izv. k. — O zaščitnem nadzoru napram maloletnikom gl. drugi del naše razprave.)

Izgon iz kraja v območju kraljevine Jugoslavije (§ 57. k. z.) je očitno neumesten vsaj za mlajše maloletnike, kajti uporaba te očuvalne odredbe bi nasprotovala celotnemu značaju naše mladinske zakonodaje, ki je zgrajena na načelih vzgoje. Vprašanje o izgonu maloletnikov tujcev iz kraljevine Jugoslavije bi bilo treba rešiti v meddržavnih konvencijah z upoštevanjem načel mednarodne zaščite mladine in z največjim prizanašanjem proti maloletniku.

Prepoved izvrševanja poklica ali obrta (§ 58. k. z.) je po našem k. z. omejena le na take poklice in obrte (zdravniki, živinozdravniki, gostilničarji in kavarnarji, trgovci), ki se pri mlajših maloletnikih praktično ne dajo zamisliti. (Primerj. tudi § 252 o. d. z. in § 5, odst. 1 zakona o obratih. »Služb. Nov.« z dne 9. nov. 1931, št. 262/LXXXI/558).^{19a}

Očuvalna odredba odvzema predmetov (§ 59) se nanaša na stvari, a ne na osebe, in zato uporaba te odredbe ni v zvezi z vprašanjem o obsegu osebnih očuvalnih odredb glede maloletnikov. Producta in instrumenta sceleris se smejo odvzeti storilcu ali udeležencu celo, če je maloletnik.

Pri razlagi določb naše kazenske zakonodaje o odgovornosti maloletnikov naj velja kot vodilna ideja, da tvorijo maloletniki v kazenskem pravu skupino zase. Kljub temu, da so norme o odgovornosti maloletnikov uvrščene v občni k. z., je vendar mladinsko pravo jus speciale. Osebe očuvalne odredbe pa so vsaj praviloma (izvzemši zaščitni nadzor in oddajo v zavod za zdravljenje nevračunljive, oziroma manj vračunljive osebe) specifično sredstvo zoper nevarne odrasle osebe. Vselej takrat, kadar je podana možnost, da se proti mlajšemu maloletniku izreče vzgojna odredba, uporaba očuvalne odredbe ni umestna.^{19b}

(Dalje prihodnjič.)

^{19a} Omeniti je ob tej priliki, da smatra zakon o obratih odvzem pravice, izvrševati obrt do enega leta ali za vedno za kaznen. Gl. § 395 ob. z.: (1) »Prekrški zoper odredbe tega zakona se kaznujejo: ... 5. z odvzemom pravice izvrševati obrt do enega leta ali za vedno ... (2) Poleg poedinih kazni po točkah 3. do 5. odstavka (1) se sme zaradi istega prekrška izreči tudi denarna kazen ali zapor ali pa oboje.«

^{19b} Primerj. dr. J. Šilović. Zaštita napuštene mladosti i policija. »Policija.« 1931, br. 11—14.

Zaščita časti po novem kazenskem zakonu.

Dr. Avgust Munda.

(Konec.)

Dokaz opravičljive zmote.

Kakor že omenjeno, klevetnik ali ve, da je neresnično, kar izreka ali raznaša, ali pa je v zmoti o tem, ali je izrečena činjenica resnična ali ne. Ta zмота pa je bodisi opravičljiva (§ 304. k. z.) bodisi neopravičljiva (§ 311., prvi odst., k. z.). Opravičljiva je tedaj, če temelji na nezakriviljeni zmoti, torej na zmoti, ki ni nastala po storilčevi malomarnosti t. j. če ni nastalo storilčevo prepričanje o resničnosti činjenice (subjektivna resnica) po njegovi lastni nepazljivosti, lahko-miselnosti ali malomarnosti. V nasprotnem primeru je zмота neopravičljiva; če pa je neopravičljiva, je moči storilca oprostiti obtožbe le tedaj, če se dokaže, da je očitek objektivno resničen (§ 311., prvi odst., k. z.). Te navedbe kažejo, da se more storilec za dokaz opravičljive zmote sklicevati le na take okoliščnosti, ki so mu bile znane že takrat, ko je izrekel obdolžitev.

V znanosti si mnenja o dokazu dobre vere niso enaka. Nasprotniki te določbe zahtevajo, da mora oni, ki izreče obdolžitev, dokazati objektivno resnico; če je ne dokaže, se kaznuje ne glede na opravičljivo zмото; kdor je objektivno po nepravem obdolžen, mora nepogojno dobiti zadoščenje. Drugi trdijo, da nasprotuje ta zahteva načelu subjektivne krivde, torej glavnemu načelu moderne kazenske zakonodaje. Pravilno mnenje je nekako v sredini: Ne sme se pozabiti, da je vsaka pravda radi žalitve časti dvoboj; pri tem dvoboju mora biti eden obeh nasprotnikov poražen. Vsaka oprostilna sodba v pravdi radi žalitve časti je *judicium duplex*, ki učinkuje za obe stranki; oprostitev obtoženca je obenem moralna obsodba zasebnega tožilca, ki mora ne glede na to plačati še vse stroške kazenskega postopka (§ 311 k. p.).

Ni torej pravilno, postaviti dokaz opravičljive zmote v isto vrsto z dokazom resničnosti; treba je ubrati srednjo pot. To vprašanje je že rešil osnutek avstrijskega kazenskega zakona iz leta 1909., ko pravi: »Sodišče mora storilca oprostiti kazni,¹⁰⁹ če je imel zadostne razloge, smatrati obdolžitev za resnično in če je ni objavil niti v tiskovini niti na

¹⁰⁹ Deklarativna sodba, krivdorek brez kazni (§ 281., št. 3, k. p.).

javnem zborovanju in če je bila objava opravičena po javnem ali opravičenem zasebnem interesu.¹¹⁰ Proti tej določbi so ugovarjali,¹¹¹ da nasprotuje načelu subjektivne krivde. Najidealnejša je za ta primer določba norveškega kazenskega zakona, ki upošteva načelo krivde in daje obenem zadoščenje razžaljenemu. Norveški kazenski zakon namreč odreja, da mora sodišče v takem primeru izreči, da je »obdolžitev neresnična in brez učinka«. Tak dostavek je potreben radi tega, ker javno mnenje ne razločuje, ali je bil kdo oproščen radi tega, ker je obdolžitev objektivno ali subjektivno resnična. Javno mnenje bo vedno nagibalo k mnenju, da je bil obtoženi oproščen, ker se je izkazalo, da je resnično, kar je govoril. Osnutek nemško-avstrijskega zakona iz leta 1927 (§ 317., drugi odst.) je šel še en korak naprej in dovoljuje tudi pri nejavnih obdolžitvah zgolj dokaz resničnosti, pač pa upošteva dokaz dobre vere pri odločbi o pokaznitvi; določa namreč, da sme sodnik storilca v posebno lahkih primerih oprostiti kazni (naš § 73. k. z.). Po češkoslovaškem osnutku (§ 302.) je dokaz dobre vere le tedaj razlog, ki ukinja kaznivost (§ 280. k. p.), če kleveta ni bila javna; če pa je bila javna, sme sodnik storilca, ki je bil v dobri veri, oprostiti zgolj kazni, to pa le, če je izrekel kleveto iz opravičenega javnega ali zasebnega interesa in če je priznal pred sodiščem, da je obdolžitev neresnična. Za primer oprostitve mora sodišče v dispozitivnem delu sodbe izreči, da resničnost obdolžitve ni dokazana; če se pa prepriča o tem, da obdolžitev ni resnična, izreče v sodbi tudi to. Osnutek srbskega kazenskega zakona iz leta 1910. pravi¹¹² o dokazu dobre vere to-le: »Odstupanje od § 211. s. k. z.¹¹³» sadrži naša odredba (§ 228) u tome, što smo izostavili elemenat isključenja kazni, kad klevetnik dokaže osnove i opstojateljstva, po kojima se može zaključiti, da je ono, što je potvrdjivao, za istinito držati mogao. Mi držimo, da ovakvom dokazivanju nema mesta, jer je ovo više povlađivanje krivca klevetnika, no zaštita nepravedno oklevetanoga lica.

¹¹⁰ Motivi k o. a. k. z. 1909., str. 286, 287.

¹¹¹ Makarewicz. Der Ehrenschatz im Vorentwurf eines österr. Strafgesetzbuches: Vortrag über den Vorentwurf. Wien. 1911., str. 263, Kinsbruner, str. 80, Sauer, str. 156.

¹¹² Motivi, str. 552.

¹¹³ § 211, s. k. z. govori o dokazu resničnosti in o dokazu dobre vere.

I ako se za klevetu traži hotičnu radnjo, ipak ovako tvrdjenje, za koje se verovalo, da je istinito, graniči se onim krajnim nebreženjem, koje je klevetnika sprečilo, da ispita istinitost potrjdenog fakta. Izvestan stепен hotičnosti ipak postoji, a dokle god ova postoji, pored neistinitosti iznetog fakta mora se takva radnja kazniti, ma to bilo i najmanjom merom.

Stavljanje ovog slučaja u smislu nekažnjivosti na istu nogu sa slučajem dokazane istine iznetog fakta ne slaže se sa principom potrebe zaštite oklevetanog lica.« To načelo pa ni postalo zakon; kajti že osnutek l. 1922. ima določbo o dokazu opravičljive zmote, kot razlogu, ki ukinja kaznivost (§ 295.). Motivi k temu osnutku ne utemeljujejo te določbe; osnutek iz l. 1926. jo je prevzel (§ 298.) in tako je prešla v veljavni zakon. Določba § 304. k. z. enostransko upošteva zgolj obdolženčeve interese, prezre pa, da je oprostitev v pravdi radi žalitve časti obenem moralna obsodba zasebnega tožilca, ki mora v tem primeru brez lastne krivde plačati razen tega še stroške kazenskega postopanja, ki so često zelo znatni. Določba § 304. k. z. jemlje drugemu odst. § 311., k. z. skoro ves učinek, ker se vsak obtoženec, ki se mu ne posreči dokaz resničnosti, redno sklicuje na dokaz opravičljive zmote, ki ga dopušča zakon v veliko večji meri kakor prejšnja zakonodaja (§ 490., drugi odst., a. k. z.). Naš zakon namreč dopušča dokaz opravičljive zmote tudi tedaj, če je bila obdolžitev javna, ne pa, če je bila storjena s tiskom (čl. 61. z. o t., čl. 6., šte. 2., uv. zak.). Okolnosti, na katere se sklicuje obdolženec radi dokaza po § 304., mu morajo biti znane že takrat, ko je izrekel obdolžitev,¹¹⁴ pri dokazu resničnosti pa se lahko sklicuje tudi na okolnosti, ki mu za časa, ko je izrekel obdolžitev, še niso bile znane. Napaka določbe § 304. k. z. torej ni v tem, da jo je uvrstil zakonodajec v kazenski zakon, nego v tem, da zakon za primer opravičljive zmote ne daje nobenega zadoščenja užaljenemu; pravnemu čutu bi ustrezalo, ako bi bil zakon določil, da mora sodnik v tem primeru izreči v sodbenem reku, da je bila obdolžitev neosnovana ali neresnična; glede pravnih stroškov pa bi moral zakon odrediti, da jih plača v kljub oprostitvi storilec. To bi bila sicer izjema občnega načela kazenskega postopka o plačilu pravnih stroškov (§§ 310., 311. k. p.), ta izjema pa bi bila upravičena.

¹¹⁴ Ne tako pri dokazu resničnosti; glede tiskovnih deliktov glej opombo 10!

Zakon¹¹⁵ ne dopušča dokaza opravičljive zmote, kjer ni dopusten dokaz resničnosti, ker bi se sicer preprečil namen zakona (§ 312., drugi odst., k. z.). Praksa je že pred novelo h kazenskemu zakonu uporabljala določbo § 312. k. z. o nedopustnosti dokaza resničnosti analogno tudi za opravičljivo zmoto; dopuščala pa je dokaz opravičljive zmote v primeru § 311., drugi odst., k. z. Ta določba namreč ne govori o nedopustnosti dokaza resničnosti, marveč določa le dokazno pravilo glede načina, kako se izvede »dokaz resničnosti«, če je predmet klevete kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti (§ 311., drugi odst., k. z.). Kakor že navedeno, odstopi sodišče, ki sodi o kleveti, v primeru § 311., drugi odst. k. z. spise državnemu tožilstvu, da uvede postopek radi kaznivega dejanja, ki je predmet klevete. Če izjavi državni tožilec, da ni povoda za kazenski pregon (§ 96., prvi odst., § 108., prvi odst., k. p.), mora seveda sodišče postopanje ustaviti; sodišče, ki sodi o kleveti, pa ne more nato več izvesti drugih dokazov, ki jih morebiti še ponudi obtoženec, da dokaže resničnost svoje trditve, pač pa sme izvesti še druge dokaze, s katerimi hoče obtoženec dokazati, da je bil takrat, ko je izrekel obdolžitev, v opravičljivi zmoti, ker velja določba § 311., drugi odst., k. z. le za dokaz resničnosti, ne pa za opravičljivo zmoto. Taki dokazi so potrebni, da se ugotovi subjektivni dejanski stan; ta se pa da ugotoviti le iz činjenic, iz katerih sodnik sklepa, ali je bil obtoženec v zmoti in ali je bila zmota opravičljiva. Prav to, kar sem navedel glede ustavitve postopka po § 96., prvi odst., in § 108., prvi odst., k. p., velja tudi za zavrnilne sodbe (§ 276. k. p.) in za oprostilne sodbe, če je bil obtoženec oproščen iz formalnih razlogov. Če pa je sodišče, ki sodi o oficijalnem kaznivem dejanju, ustavilo postopek s konstitutivno odločbo (§ 108., drugi odst., § 109., tretji odst., § 208. k. p.) ali če izreče oprostilno sodbo iz meritornih razlogov, je sodnik, ki sodi o kleveti, vezan na to odločbo, in ne more po § 312., štev. 3 in § 312., drugi odst., k. z. več izvesti nobenih novih dokazov, s katerimi hoče obtoženec dokazati, da je bil v opravičljivi zmoti. Od trenutka take odločbe je namreč dokaz resničnosti po § 312., štev. 3, k. p. nedopusten, če pa je dokaz resničnosti nedopusten, je nedopusten tudi dokaz opravičljive zmote (§ 312., drugi odst., k. z.). Seveda pa ni

¹¹⁵ Točka 28. novele h k. z., k. p., z. o t. in z. o i. k. O. čeh. k. z. (§ 303.) zabranjuje dokaz dobre vere, ako gre za žalitev predsednika republike.

zadržka, da uporabi sodnik tudi v tem primeru prejšnje dokaze, ki jih je podal postopek po § 311., drugi odst., k. z. zato, da ugotovi, ali je ravnal obtoženec v opravičljivi zmoti ali ne.

Postopek.

Tožba.

Tožba radi žalitve časti se vloži ustno ali pismeno na sodišču, ni pa treba, da bi bilo to sodišče pristojno; nepristojno sodišče mora itak po službeni dolžnosti paziti na to, ali je stvarno ali krajevno pristojno (§ 25. k. p.). Če pa je sresko sodišče mnenja, da je v stvari okrožno sodišče pristojno, obvesti o tem zasebnega tožilca (§ 378., drugi odst., k. p.); s tem je kazenska stvar za sresko sodišče končana, pred okrožnim sodiščem se pa nadaljuje postopek šele na predlog zasebnega tožilca (§ 92., četrti odst., k. p.).

Zakon ne predpisuje nobene oblike za zasebno tožbo; § 86., 2. odst., k. z. pa razodeva, da je treba v tožbi navesti kaznivo dejanje in storilca, pri tiskovnih deliktih po čl. 78. z. o t. pa še od besede do besede izraze, ki tvorijo kaznivo dejanje.

Tožba radi žalitve časti je procesualni pogoj (§ 276. k. p.) za uvedbo postopka, ne pa pogoj za kaznivost; če je tožba vložena, gre postopek svojo pot; pridržki in omejitve tožbe so torej nedopustni. Tožba učinkuje proti vsem udeležencem istega kaznivega dejanja, tudi če jo je naperil tožilec le napram enemu; tožba torej učinkuje proti sotorilcem, nasnovalcu in pomočniku (§ 88. k. z.).¹¹⁶ Prav tako učinkuje umik tožbe (§ 89., drugi odst., k. z.), vse to v interesu pravičnosti, da se preprečijo zlorabe.¹¹⁷ Umik tožbe povzroča le tedaj ustavitev postopka, če se nanaša na »udeleženca« t. j. na osebo, ki je dejansko sodelovala pri kaznivem dejanju. Če umakne zasebni tožilec tožbo proti osebi, ki dejansko ni bila udeležena pri kaznivem de-

¹¹⁶ § 63. n. k. z., ki je istoveten s § 88. k. z., pravi: »Der Antrag kann nicht geteilt werden. Das gerichtliche Verfahren findet gegen sämtliche an der Handlung Beteiligte (Täter und Teilnehmer), so wie gegen den Begünstiger statt, auch wenn nur gegen eine dieser Personen auf Bestrafung beantragt ist.«

¹¹⁷ Motivi o. s. k. z. 1910., str. 282, motivi o. n. k. z. 1909., str. 277 do 279. O. a. k. z. 1909. (§ 74., drugi odst.) odreja, da vpliva tožba le na osebe, proti katerim je naperjena; motivi str. 131. Prav tako: o. čeh. k. z. (§ 29., šesti odst.); motivi, str. 54.

janju, umik ne povzroča ustavitve. Če pa umakne zasebni tožilec tožbo proti osebi, ki je pogrešno ne smatra za udeleženca, se postopanje ustavi, ker je motiv umika nemerodajen. Če je že izšla proti enemu udeležencu sodba, tožilec ne more umakniti tožbe proti ostalim; če pa je v prejšnjem postopku umaknil tožbo proti enemu udeležencu, ne more več uvesti postopka proti ostalim.¹¹⁸

Zasebna tožba je edini procesualni pogoj za uvedbo postopka: zasebni tožilec povzroča postopek s tožbo in ga tudi sam pokrene (§§ 51., prvi odst., 92., četrti odst., k. p.) radi tega se sme tej pravici tudi veljavno odpovedati ali skleniti o njej poravnavo.¹¹⁹ Če sta se stranki poravnali v prizivnem postopku, poravnava ne vpliva na tožbo, ker je moči umakniti obtožbo le do konca glavne razprave sodišča prve stopnje (§ 276. k. p.). Če sporočita stranki prizivnemu sodišču, da sta se poravnali in če je vložil priziv zasebni tožilec, je imeti poravnavo za umik priziva; če pa je obtoženec vložil priziv, mora prizivno sodišče v prizivni odločbi upoštevati poravnavo za olajševalno okolnost, ker bi moralo sodišče po § 430. k. p. upoštevati tako okolnost celo tedaj, če bi bila sodba pravnomočna.

Tožba je pravočasna, ako jo vloži tožilec v roku 3 mesecev,¹²⁰ označenem v § 86., 2. odst., k. z. pri sodišču ali pri kakem drugem oblastvu, ki sodeluje¹²¹ v kazenskem postopku. Rok treh mesecev (§ 86., drugi odst., k. z.) se računa tako, da se dan, ko je tožilec zaznal za dejanje in storilca, ne šteje v ta rok.¹²² Rok § 86., drugi odst., k. z. ne velja za nasprotno tožbo (§ 298., drugi odst., k. z.), ker pravi § 51., peti odst. k. p., da je moči vložiti nasprotno tožbo do konca glavne razprave,¹²³ ako pravica na pregon med tem ni objektivno zastarala (§ 78. k. z.).

¹¹⁸ Olshausen, § 64—16, 17.

¹¹⁹ Ne tako pri deliktih, ki se preganjajo na predlog. Olshausen, § 64. — 20. § 61. — 49.

¹²⁰ Izjema: § 292., k. z. je z novelo odpravljena.

¹²¹ Šilović - Frank, str. 92, Marković, str. 171, Žganec - Žorž, str. 220, motivi k o. čeh. k. z., str. 53.

¹²² N. k. z. (§ 61.) pa izrečno določa, da se začenja rok »z dnem«, ko je zaznal oškodovanec za dejanje »in osebo storilčevo«. Po našem zakonu pa se začenja ta rok »od dne«, ko je zaznal...«. Če je torej zaznal za dejanje in storilca drugega marca, mine ta rok ob polnoči drugega junija, zato ker se 2. marec ne šteje v ta rok. Urošević, str. 167.

¹²³ Nemški kaz. zak. (§ 198.) izrečno odreja, da je nasprotna tožba dopustna tudi tedaj, če je že minil rok treh mesecev za vložitev tožbe.

Če zapazi sodišče šele med glavno razpravo, da je zasebni tožilec zamudil rok treh mesecev (§ 86., drugi odst., k. z.), zavrne obtožbo po § 276. k. p., ker je imeti, da se je »uvedel kazenski postopek brez zahtevka upravičenega tožilca«.

Poizvedbe.

V primeru klevete po § 301., tretjem odst., k. z. mora zasebni tožilec na okrožnem sodišču (ne okrajnem!) predlagati, naj izvede preiskovalni sodnik poizvedbe (§ 92., četrti odst., k. p.), v ostalih primerih žalitve časti (§§ 297. — 301. k. z.) pa predlaga na okrajnem sodišču, da se uvede postopek (§ 375., št. 2, k. p.). Zasebni tožilec torej v postopku pred okrožnim sodiščem ne sme vložiti neposredne obtožnice¹²⁴ brez poizvedb, ker daje zakon to pravico le državnemu tožilcu (§§ 51., prvi odst., 95., četrti odst., 202., prvi odst., 372., prvi odst., k. p.).

Poizvedbe v stvareh zasebne tožbe so po vsebini in značaju popolnoma enake preiskavi in se bistveno razlikujejo od poizvedb, ki jih vodi državni tožilec. Državni tožilec je pri poizvedbah izključno dominus litis, njegovi osebi je prepuščeno, kaj poizve, pri katerem oblastvu vrši poizvedbe in kdaj meni, da so poizvedbe končane. Preiskovalni sodnik ne more imeti pomislekov proti umestnosti posameznih poizvedovalnih predlogov državnega tožilca, ker je pri poizvedbah le organ državnega tožilca, pač pa sme imeti pomisleke glede zakonitosti posameznih predlogov državnega tožilca;¹²⁵ in v tem pogledu sme izzvati odločbo sodišča. Povsem drugačna je stvar pri poizvedbah zasebnega tožilca. Ako ima preiskovalni sodnik pomisleke glede umestnosti posameznih poizvedovalnih predlogov zasebnega tožilca, odloča o tem senat (§ 101., prvi odst., k. p.); oceni sodišča je prepuščeno, kdaj ima poizvedbe za končane (§ 95., četrti odst., k. p.), povsem tako, kakor pri preiskavi (§ 109., prvi in četrti odst., k. p.). Ako umakne zasebni tožilec zasebno tožbo, ustavi preiskovalni sodnik postopek po § 96., prvi odst., k. p.; prav to velja, če zasebni tožilec v določenem roku ne vloži obtožnice (§§ 51., drugi odst., 95., četrti odst., 109., tretji odst., k. p.). Če ima preiskovalni

¹²⁴ Odločba stola sedmorice odd. B v Zagrebu z dne 12. marca 1931., Kre 47/31. (Zbirka odločb v Sl. P. št. 200).

¹²⁵ Določba § 92., tretji odst., k. p. ima le ta pomen, da mora preiskovalni sodnik izvršiti poizvedovalno dejanje v isti obliki, ki jo zakon predpisuje za preiskavo.

sodnik pomisleke, ugoditi predlogu zasebnega tožilca, da se poizvedbe dopolnijo, predloži spise kazenskemu senatu (§ 109., četrti odst., k. p.). Če meni kazenski senat, da so poizvedbe končane, zavrne nadaljnje dokazne predloge zasebnega tožilca (§ 109., četrti odst., k. p.) in ga pozove, naj v osmih dneh (§ 95., četrti odst., k. p.) vloži obtožnico; če pa meni, da ni povoda za kazensko postopanje (razlogi, navedeni v § 280., prvi odst., k. p.), ustavi kazensko postopanje po drugem odstavku § 108. k. p. Le za ta primer velja navedba § 108., drugi odst., k. p. v drugem odstavku § 96. k. p. S to navedbo hoče zakon očitvidno povedati le to, da ima zasebni tožilec pri poizvedbah zgolj iste pravice, kakršne ima državni tožilec pri preiskavi; ne more se pa sklepati iz te določbe, da odločaj pri poizvedbah v teh primerih ustavitve kazenski senat, ne pa poizvedovalni sodnik.

Zasebni tožilec sme vkljub določbi § 455., prvi odst., k. p., (ki govori le o državnem tožilcu) predlagati poizvedbe tudi proti neznanim storilcem¹²⁶ (§§ 51., drugi odst., 92., prvi in četrti odst. k. p.), ne more pa v stvareh kaznivih dejanj zoper čast predlagati preiskave (§§ 97., drugi odst., 98., drugi odst., k. p.). Kazniva dejanja zoper čast so zgolj prestopki, ki jih sodi sodnik poedinec. V postopku radi dejanj, za katera je pristojen sodnik poedinec okrožnega sodišča, pa je preiskava dopustna le tedaj, če je odrejen preiskovalni zapor (§ 372., prvi odst., k. p.); ta se pa more ukreniti le, če se je uvedla preiskava na predlog »državnega tožilca« (§ 119., prvi odst., k. p.).¹²⁷ Določba § 109., tretji odst., k. p.

¹²⁶ Markovič, str. 171, Amschl, I. str. 15, št. 6.

¹²⁷ Nasprotno: Jovan Maksimović: Uloga privatnog tužioca u krivično-pravnoj istrazi. Arhiv. 1931., str. 439 in sl. V tem članku skuša pisec dokazovati, da ima zasebni tožilec tudi v stvareh žalitve časti pravico predlagati preiskavo in preiskovalni zapor. Menim, da pisec nima prav glede na jasno določbo § 119., prvi odst., k. p., ki pravi, da se sme odrediti preiskovalni zapor le, če se je uvedla preiskava po predlogu »državnega« tožilca. Res je, da ni kazenski postopnik v tem pogledu dosleden, ko rabi n. pr. v § 455., prvi odst., k. p. besedo »državnega tožilca«, ko ni dvoma, da mora veljati ta določba n. pr. tudi za zasebnega tožilca, vendar pa ni tehtnega razloga tolmačiti tudi določbo § 119., prvi odst., k. p. v tem smislu ekstenzivno. Ni namreč za to dejanske potrebe: Kazniva dejanja, ki se preganjajo po zasebni obtožbi, niso tako pomembna, da bi kazalo, dati zasebnemu tožilcu več pravic, kakor mu jih gre po strogem besedilu zakona. Glede subsidiarnega tožilca pa je poudariti, da sme državni tožilec po § 56. k. p. itak vsak čas prevzeti pregon.

velja torej samo za subsidijarnega, za zasebnega tožilca pa le v primeru § 324., 325. k. z.¹²⁸ Pač pa se more preiskovalni zapor odrediti, če to predlaga zasebni tožilec v obtožnici (§ 202., št. 6, k. p.), ker govori § 202., prvi odst., k. p. le o upravičenem tožilcu.

Zasebni tožilec tudi v primeru § 206., drugi odst., k. p. ne predlaga, naj se uvede preiskava, ker preiskava ni mogoča v postopku o dejanjih zoper čast, ki jih sodi sodnik poedinec na zasebno tožbo. Ako je treba, da se dokazi dopolnijo, sme zasebni tožilec predlagati le poizvedbe, dasi zakon (§ 206., drugi odst., k. p.) tega izrečno ne dovoljuje. Določba § 206., drugi odst., k. p. ni izjema od določb § 372., prvi odst., k. p., marveč je § 372., prvi odst., k. p. izjema od določbe § 97., drugi odst., k. p. Stvarno bi pa bil tak predlog tudi brez učinka, ker so poizvedbe v stvareh zasebne tožbe istovetne s preiskavo, ki jo vodi sodišče na predlog državnega tožilca. Prav to velja za obnovo postopka v smislu § 361. k. p.¹²⁹ v stvareh zasebne tožbe.

Tudi pri okrajnem sodišču velja za postopek radi zasebnih deliktov obtožno načelo; po § 387., št. 6, k. p. mora zasebni tožilec na koncu dokaznega postopka staviti končni predlog, sicer se smatra (§ 51., št. 2, k. p.), da se je odpovedal pregonu.

Žalitev uradne osebe.

Če je predmet žalitve uradna oseba (§ 302. k. z.), se zasleduje dejanje le na predlog po javni obtožbi. V takem primeru je zasebna obtožba nedopustna,¹³⁰ med dejanji § 302. k. z. in onimi iz §§ 297. do 301. k. z. ne more biti idealnega steka (§ 61. k. z.). Tukaj gre le za nepravo zakonsko konkurenco (princip specijalitete). Seveda pa je dopustno in priporočljivo, da predlagaj zasebni tožilec, če je dvomljivo ali gre za uradno žalitev, sporedno z javnim tožilcem kazenski pregon za primer, ako sodišče ne bi imelo dejanja za žalitev po § 302., k. z.¹³¹ Tak eventualni predlog je umesten, da ne poteče rok treh mesecev za zasebno tožbo

¹²⁸ Kazniva dejanja, ki se preganjajo po zasebni obtožbi so: §§ 256., 292., 297. do 301., 310., 313., 324., 325., 367., 368., 370., 377. Izmed teh utegnejo biti zločinstva le dejanja po §§ 324. in 325. k. z.

¹²⁹ Za primer §§ 364., 365. k. p. pa itak ne velja § 370. k. p., marveč § 411. k. p.

¹³⁰ O. a. k. z. iz l. 1909. je to izrečno določal (§ 333.).

¹³¹ Čl. 54. z. o t. ni derogiran po § 302. k. z. (§ 6., št. 2. uv. zak.)! naspotno: Čubinski, str. 254. Glej opombo 10!

(§ 359., šte. 1, k. p.).¹³² To velja za primer, če je oblastvo predlagalo pregon po § 302. k. z., če pa je nameščenec sam predlagal, naj se uvede pregon radi kaznivega dejanja po § 302., k. z., je tak predlog itak imeti za zasebno tožbo, ako bi državni tožilec odklonil pregon, zasebni tožilec pa hoče nadaljevati postopanje po § 359., drugi odst., šte. 1, k. p.

Če se pa tiče žalitev uradne osebe, ki je že umrla, se započne kazenski postopek le na zasebno tožbo. Kazenski zakon namreč določa v § 313., šte. 1, b, da se preganja storilec v primeru § 310. k. z. po zasebni tožbi, ako se žalitev ne tiče članov kraljevskega doma ali oseb, navedenih v § 308. k. z. (citacija § 302. k. z. je najbrže pomotoma izostala!); določba § 313., šte. 2, k. z. pa se nanaša le na žive uradne osebe (nasprotno: Urošević, str. 450).

Če je prvo sodišče oprostilo obtoženca obtožbe radi prestopka po § 297. ali § 301. k. z., prizivno sodišče pa meni, da je dejanje kvalificirati kot prestopek žalitve uradne osebe po § 302. k. z., ne sme po službeni dolžnosti oprostilne obsodbe izpremeniti in izreči zavrnilno sodbo po § 276. k. p., ker bi s tem kršilo načelo reformatio in pejus (§ 327. k. p.). Prav to velja za primer, če oprosti prvo sodišče obtoženca iz razlogov dokazne ocene. V tem primeru ne sme prizivno sodišče, če meni, da je dejanje zastarano, opreti oprostitev na to okolnost, ker bi bil s tem obtoženi na slabšem (§ 338., šesti odst., k. p.), to seveda le, če tožilec tega ne uveljavlja v prizivu.

Odškodnina na razžaljeno čast.

Kazenski zakon nima nobene materijalnopravne določbe o odškodnini za razžaljeno čast, pač pa odreja zakon o tisku (čl. 62.) odškodnino za kleveto.¹³³ Po § 295., 3. odst.,

¹³² O. a. k. z. 1909. (§ 75., tretji odst.) določa, da ne mine tožbeni rok treh mesecev zasebnega tožilca, preden ne potečejo trije meseci, odkar je bilo ustavljeno postopanje, ki ga je uvedel javni tožilec; motivi str. 133. Pravtako: o. čeh. k. z. (§ 29., drugi odst.); motivi, str. 53.

Glede javne obtožbe stojita teorija (Lohsing, str. 718, Marković, str. 624) in sodna praksa (odločbi avstr. kas. sodišča, šte. 1039, 1501) na nevzdržnem stališču, da je z zasebno tožbo konzumirana tudi javna obtožba. Državni tožilec, ki za dejanje niti ni vedel, torej ne bi smel zasledovati žalitve po § 302. k. z., ker je sodnik pogrešno zavrnil zasebno obtožbo. (§ 276. k. p., § 359., št. 1, k. p.)!

¹³³ N. k. z. (§ 188.), odreja odškodnino za primer klevete tudi za netiskovne delikte, pravtako o. čeh. k. z. (§ 305.).

k. p. je torej moči odrediti odškodnino le, če je osnovana v določbah občnega državlanskega zakona.

Objava sodbe v novinah,

Večina modernih kazenskih zakonov odreja objavo obsodb na oškodovančev predlog. Naš kazenski zakon ima v tem pogledu določbe §§ 305. in 139., tretji odst., k. z. in čl. 63. zak. o tisku. Nemški kaz. zakon (§ 200.) odreja objavo sodbe pri vseh javnih žalitvah.¹³⁴ Težnja moderne kazenske zakonodaje pa gre za tem, naj se objavijo tudi oprostilne sodbe.¹³⁵

De lege ferenda.

Na splošno bodi omenjeno, da je poglavje o kaznivih dejanjih zoper čast preobširno, da dela praksi težkoče radi vezane ocene dokazov (§ 311., drugi odst., in § 312. k. z.) in da je čast glede na določbo § 304. k. z. premalo zaščiten.

Posamič je pripomniti to-le:

Za malenkostne žalitve (razžalitve in klevete) bi zado-stovalo, da izreče sodišče krivdorek in oprosti obdolženca kazni (§ 281., šte. 3, k. p.). Če se sprejme taka določba v zakon, bi bila določba § 298. k. z. odveč. Osnutek n. a. k. z. ima smiselno določbo tako za razžalitev kakor za kleveto (§ 317., drugi odst., § 320., četrti odst.) in šteje med te pri-mere tudi opravičevalno zmoto; za opravičevalno zmoto določa torej le deklaratorno (ne pa oprostilno) sodbo.

Pri kleveti bi bilo v skladu s sodobno zakonodajo in literaturo poudariti, da je kleveta le vrsta razžalitve, neres-ničnost izrečene činjenice naj ne bi bila konstitutivni znak dejanskega stanu klevete, ker utegne biti (§ 312. k. z.) tudi resnična činjenica predmet klevete (n. pr. §§ 307., 308., 309. k. z.). Kleveta naj bi se delila v skladu z inozemsko zaka-nodajo v oba njena sestavna dela: v preprosto kleveto in v okrekovanje; obrekovanje (zavestna kriva obdolžitve) naj se kaznuje strožje.

Pri dokazu resničnosti naj se poudari, da storilec nima formalne dolžnosti dokazovanja; omejitev svobodne dokaze-ne ocene s pravnomočno sodbo (§ 311., drugi odst.) naj se črta, pravtako omejitve po § 312., šte. 2 in 3 in deloma tudi ona pod 4. Te določbe se v praksi niso obnesle.

Očitek konkretnega žaljivega dejanja, ki ga je izrekel

¹³⁴ O. n. a. k. z. 1927. nima posebne določbe v objavi sodb in se tozadevno sklicuje zgolj na določbe zakona o tisku (§ 323.).

¹³⁵ § 63. o. čeh. k. z. Motivi, str. 84.

storilec zgolj napram prizadetemu, naj se izrečno kriminalizira.

Predpisi glede opravičevalne zmote naj se izpremenijo tako, da bi dali popolno zaščito časti tudi žaljenemu; najboljša bi bila rešitev po vzorcu norveškega kazenskega zakonika.

V določbi o protipravnosti žalitve naj se izrečno pove, da velja ta določba tako za razžalitev kakor za kleveto in da sme obdolženec ščititi lastne, tuje, zasebne in javne interese.

Novo besedilo zakona naj bi se torej glasilo približno tako:

§ 297.

(1) Kdor drugega razžali,¹ se kaznuje v denarju ali z zaporom do šestih mesecev.

(2) V posebno lahkih primerih sme sodnik oprostiti storilca vsake kazni.

§ 298. naj se črta.²

§§ 299. in 300.

ostaneta neizpremenjena.

§ 301.

(1) Kdor drugega razžali s tem,³ da o njem izreka ali raznaša činjenice,⁴ ki utegnejo škodovati njegovi časti, se kaznuje v denarju ali z zaporom do enega leta; kdor to stori proti svojemu prepričanju,⁵ se kaznuje s strogim zaporom.

(2) Storilec se ne kaznuje, ako se⁶ dokaže, da je činjenica, ki je predmet obdolžitve, resnična; pač pa se more kazno-

¹ Nima smisla delati razlike med javno in nejavno razžalitvijo.

² Ta paragraf je odveč glede na drugi odstavek § 297., ki ima širši obseg kakor § 298. in daje sodniku možnost upoštevati tudi take primere, ki jih ima v mislih § 298. k. z.

O. n. a. k. z. 1927. (§ 320., peti odst.), ustvarja za primer, ki je sličen prvemu odst. § 298. k. z., razlog, ki ukinja kaznivost (§ 280. k. p.).

³ S tem besedilom se hoče poudariti, da je razžalitev generalni pojem za vse vrste žalitev, kleveta pa le vrsta razžalitve. (§ 320., prvi odst., o. a. a. k. z. 1927.).

⁴ Sedanji zakon pravi »karkoli neresničnega«.

⁵ Na vsak način je zavestno krivo obdolžitev kaznovati strožje. O. čeh. k. z. (§ 304.) zagroža za obrekovanje alternativno robijo ali zapor.

⁶ Tudi za dokazovanje resničnosti velja načelo materijalne resnice. Sedanji zakon (§ 311., prvi odst.) rabi besede: »ako okrivljenik dokaže...«; to daje povod napačnemu tolmačenju, da ima obdolženec v tem primeru formalno dolžnost dokazovanja.

vati po § 297., ako se ugotovi namen žalitve iz oblike ali iz okolnosti, pod katerimi se je žalitev izvršila.

(3) Kdor izreka žaljivo činjenico zgolj napram žaljenemu, se kaznuje po § 297.; določba drugega odstavka tega paragrafa velja tudi za ta primer.

(4) V posebno lahkkih primerih sme sodnik oprostiti storilca vsake kazni.

§ 302., prvi odst., in § 303.

ostaneta neizpremenjena, črta naj se drugi⁷ odst. § 302.

§ 304.

(1) Določba drugega in tretjega odstavka § 301.⁸ velja tudi, če je bil storilec v opravičljivi zmoti, zbog katere je mislil, da je resnično, kar očita⁹ ali izreka ali raznaša.¹⁰

(2) V tem primeru izreče sodišče v sodbi, da očitek ali obdolžitev nista dokazana ali da nista resnična in da plača obdolženec stroške kazenskega postopka.¹¹

§ 305.

ostane neizpremenjen.

§ 306.

Storilec se ne kaznuje, če je bila žalitev¹² umestna,¹³ da se zaščitijo opravičeni interesi¹⁴ storilčevi ali drugih oseb ali javnosti, ako očitvidno niso manjši od interesa žaljenega; storilec se pa kljub temu kaznuje po § 297., če se ugotovi namen žalitve iz oblike ali iz okolnosti, ob katerih se je žalitev izvršila.

⁷ Ker je kleveta le vrsta razžalitve.

⁸ Storilec se kaznuje kljub opravičevalni zmoti, ako je imel namen žaliti.

⁹ Očitek določenega razžaljivega dejanja zgolj napram prizadetemu.

¹⁰ A. k. z. (§ 490., drugi odst.) in o. čeh. k. z. (§ 302.) dopuščata praviloma dokaz dobre vere le pri nejavnih žalitvah; to ne ustreza načelu subjektivne krivde. Gori predlagana določba pravično rešuje vprašanje opravičljive zmote, ker daje užaljenemu zadostno zadoščenje in ker ne krši načela subjektivne krivde (o. n. a. k. z. 1927. n. pr. določa, da se obtoženec v tem primeru oprosti zgolj kazni).

¹¹ Sodišče izreče po uspehu dokaznega postopka ali je očitek (obdolžitev) bodisi nedokazan bodisi neresničen. (Makarewicz, str. 274).

¹² Velja za vse vrste žalitev, razen za zavestno krivo obdolžitev, ker take žalitve ni imeti za primerno sredstvo za zaščito interesov.

¹³ Zadostuje, da je žalitev »umestna«, ni pa treba, da je »potrebna«, t. j. da bi bila edino primerno sredstvo za zaščito interesov.

¹⁴ Druge izjave, navedene v § 306. k. z., se lahko subsumirajo pod pojem opravičenih interesov, kolikor so sploh kaznive (§ 23. k. z.)

§§ 307—310.

Tudi za te določbe velja v bistvu to, kar sem navedel pri § 302. k. z.

§ 311.

naj se črta.¹⁵

§ 312.

Dokaz resničnosti se ne dopušča:

1. v primerih §§ 307., 308. in 309.;
2. ako je bil žaljeni po predpisih kazenskega zakona rehabilitiran (§ 90., tretji odst.) ali ako mu je brez prikora potekla preizkusna doba (§ 68., tretji odst.);¹⁶
3. ako so predmet žalitve po § 301. dejstva zasebnega ali rodbinskega življenja in ni v javnem interesu,¹⁷ da se dokaže resničnost očitka ali obdolžitve in če je izrekel storilec žalitev v namenu, da žali.¹⁸

§ 313.

Štev. 1. b naj se glasi:

V primeru § 310., kolikor ne gre za žalitve po §§ 302.,¹⁹ 307., 308., 309. k. z. na zasebno tožbo

Delovno pravo v novem obrtnem zakonu.

Dr. Stojan Bajič.

§ 1. Delovno pravo o. z. Obrtni zakon z dne 5. novembra 1931 (Sl. N. 558) vsebuje v drugem delu (§§ 206 do 353) v šestih poglavjih določbe o pomožnem osebju in sicer splošne določbe (§§ 206 do 251), določbe o učencih (§§ 252 do 306), o pomočnikih (§§ 307 do 323), o trgovskem in ostalem višjem pomožnem osebju (§§ 324 do

¹⁵ Glej § 301., drugi odst.! Drugi odst. § 311. k. z. ni umesten, ker nasprotuje načelu materialne resnice. Sauer, str. 185.

¹⁶ Sedanja določba § 312., štev. 3, je nejasna in neprikladna, ker omejuje svobodno oceno dokazov; pač pa je treba ščititi rehabilitiranega očitkov radi dejanja, ki je izbrisano po določbi §§ 482., tretji odst., k. p.

¹⁷ Širši pojem kakor sedanje besedilo. § 151. zadnje redakcije o. švic. k. z.

¹⁸ § 317., četrti odst., o. n. a. k. z. 1927., Sauer, str. 178.

¹⁹ V § 313. je pod štev. 1. b izpuščena citacija § 302. k. z. Po sedanjem besedilu zakona je torej moči preganjati storilca radi žalitve umrlih uradnih oseb le na zasebno tožbo (najbrž redakcijska napaka!).

338), o poslovnem redu za industrijska podjetja (§§ 339 do 342) in o izbranih odborih (§§ 343 do 353).¹ Druga poglavja o. z. imajo važne zaščitne določbe² javnopravnega značaja ki se tičejo obrtnih obratov in zato samo obrtnega pomožnega osebja.

§ 2. Obseg veljavnosti. D. p. o. z. velja A) za službena razmerja, ki ustrezajo glede B) sj. zaposlitve in C) sd. obrata, v katerem je sj. zaposlen, nastopnim zakonskim pogojem:

A. Med sj. in sd. mora biti službeno razmerje, ki se ustanovi s službeno pogodbo (§ 207 o. z.). Zakonska označba je enaka oni iz § 1151 o. d. z. z razliko, da označuje § 207 o. z. za naslovnika sj. zaveze službovanja izrečno sd. in ne, kakor 1151 o. d. z. »koga drugega«. S tem je poudarjen osebni značaj zahtevka oz. obveznosti službenih storitev, ki sta na strani obeh pogodnikov neprenosljiva (§ 210 o. z. — § 1153 o. d. z.). Domača delavnost (industrija) ni privzeta v o. z. (§ 1, t. 17 — čl. V. e uv. pat. k o. r.).³

B. Na sj. strani mora imeti službeno razmerje te-le znake:

a) Biti mora njegov glavni poklic (§§ 206, 324 o. z.). Poklic označuje tisto vrsto pridobitne delavnosti, ki je za sj. trajnejša (»redno vršenje« § 206 o. z.) in zato njegova tipična pridobitna usmerjenost. Poklicna kakovost zaposlitve izhaja iz dosedanje sj. delavnosti, priprave najo in v primeru več istočasnih službenih razmerij ali celo več poklicev iz pretežne važnosti poedinih, bodisi po donosnosti (§ 3, odst. 3 z. o pok. z.), bodisi po količini zaposlene delovne sile (»v glavnem zavzema pridobitno delavnost« § 229. o. z. — § 1156 o. d. z.). Doslej je zahtevala poklicni značaj službenega razmerja nov. u. (§ 1). Zataji-

¹ Kratice: sj. — službojemnik, sd. — službodavec, d. p. o. z. — delovno pravo obrtnega zakona, o. r. — obrtni red z dne 20. dec. 1859, z. o obrt. s. — zakon o obrtnih sodiščih z dne 27. sept. 1896, z. o trg. p. — zakon o trgovskih pomočnikih z dne 16. jan. 1910, z. o grašč. u. — zakon o graščinskih uradnikih z dne 13. jan. 1914, z. o insp. d. — zakon o inspekciji dela z dne 30. dec. 1921, z. o zašč. d. — zakon o zaščiti delavcev z dne 23. febr. 1922, z. o p. zav. n. — zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev z dne 12. maja 1922, z. o zav. d. — zakon o zavarovanju delavcev z dne 14. maja 1922, nov. u. — novinarska uredba z dne 25. sept. 1926.

² Na pr. §§ 105. in sl. 62., 65., 127. o. z.

³ § 215. se nanaša na sj., ki so zaposleni izven obratovališča.

tev drugega istočasnega službenega razmerja je odpustni razlog (§ 239, t. 1. o. 3. — § 82 a o. r.).

b) Biti mora zaposlen v enem izmed obratov, naštetih pod C. Po značaju službenih poslov se ravna le razporeditev v eno izmed vrst sj. (§ 206, 1. odst. o. z.) v obsegu d. p. o. z., ki razlikuje, v glavnem skladno dosedanjemu pravnemu stanju, 1. delavce, med katere spadajo vsi sj., razen onih spodaj pod 2., torej učenci (§ 324, 2. odst. o. z.), obrtni in tovarniški delavci in vsi ostali sj., ki opravljajo podrejene posle obrtnega ali drugačnega tehničnega značaja (§ 206, 2. odst. o. z. — § 73a do d o. r.). Med delavci je treba razlikovati a) delavce v obrtnih obratih, za katere veljajo tudi posebne odločbe za obrtno pomožno osebje (n. pr. javnopr. zaščitne določbe, o vajencih in pomočnikih, o izbranih odborih) in b) delavce v ostalih, k d. p. o. z. privzetih obratih (§ 433 o. z.), za katere veljajo samo zasebnopravne odločbe d. p. o. z. (§§ 206 do 251 in §§ 324 do 339 o. z.). Določbe o. z. o vajencih morejo dobiti zanje veljavo samo na podstavi ministrske uredbe v smislu 2. odst. § 433 o. z. Za njihove službene spore niso pristojni izbrani odbori. Za obe vrsti veljajo določbe z. o zašč. d. (§ 1). 2. Trgovsko in ostalo višje pomožno osebje (nameščenci) je bilo doslej (§ 73, odst. 3. o. r.) izvzeto iz o. r. Za nameščensko kakovost je treba poleg zgoraj naštetih pogojev še poseben višji (§§ 212, 324 o. z.) odn. važnejši (§§ 307, 343 o. z.) značaj sj. rednih (ne samo izjemnih, § 324 o. z.) in dejansko vršenih službenih poslov.⁴ O. z. navaja pretežno trgovske, višje netrговske (prim. 8§ 1. in 2. z. o. trg. p.) in pisarniške (iz § 1, avstr. nam. z., doslej v § 1, t. 3 f z. o p. z.) posle, bodisi v obrtnih, med njimi trgovskih,⁵ bodisi ostalih (§ 433 o. z.) obratih. Iz kroga nameščencev sta izdvojeni dve skupini in sicer višji nameščenci (§ 333, 1. odst. o. z.), ki opravljajo višje trgovske

⁴ Kakor je o. z. kompilacija iz o. d. z., o. r. in z. o. trg. p., tako ni ostala enotna njegova terminologija o višjih poslih nameščencev. Deloma govori o službah višje vrste sploh (§ 212.), trgovskih ali višjih netrговskih poslih (§ 324., odst. 1 in 2.) in v nasprotju s tem o podrejenih poslih (§§ 206. in 324.), deloma o važnejših službah (§§ 307. in 343.), poleg tega pa še (§ 333. o. z.) o višjih trgovskih in višjih (torej višjih netrговskih) tehničnih (tudi § 206. i. f.) poslih, dasi pozna splošni § 324. samo netrговske posle.

⁵ Posebno navajanje trgovskih obratov napram ostalim obrtnim je v o. z. odveč in prevzeto brez razloga iz z. o. trg. p., ki je bil del trgovskega zakona. Zato ne pomeni ničesar.

ali višje tehnične posle, in vodilni nameščenci (§§ 216, 326, 1. odst., 333, 3. odst. o. z.), ki jim prišteva zakon prokuriste in pooblaščenca, torej osebe, ki deloma ali celoma vršijo tudi sd. posle. Za nameščence veljajo (§ 324 o. z.) enake določbe, kakor za delavce (§§ 206 do 251 o. z.), kolikor zanje ni posebnih določb (§§ 324 do 338 o. z.).

C. Na sd. strani je potrebno za kvalifikacijo službenega razmerja po d. p. o. z., da so sj. kot delavci ali nameščenci zaposleni pri sd. oz. v obratih:

a) ki spadajo med obrtne obrate po o. z. (§ 1). Njih obseg se skoraj ni spremenil.⁶

b) ki so sicer v § 1 o. z. izvzeti iz o. z., a velja za sj., ki so v njih zaposleni, d. p. o. z. (§ 433 o. z.) in sicer: 1. poljedelsko in gozdarsko proizvodnjo s postranskimi panogami (§ 1, t. 1 o. z.), vsled česar so prevzeti v d. p. o. z. dosedanji graščinski uradniki po z. o. grašč. u. in izenačeni kmetski⁷ in gozdni delavci z obrtnimi; 2. rudarski obrati (t. 2) v sm. rudarskega zakona, tako da so rudniški uradniki in delavci (rudarji) izenačeni z nameščenci in delavci o. z.; 3. morska plovitba in ribolov (t. 4), z izjemo (§ 433 o. z.), da veljajo za sj., zaposlene na krovu ladij, dosedanji predpisi; 4. zračni promet (t. 5) (zakon z dne 22. febr. 1928); 5. železniški obrati (zasebni) vsake vrste s pomožnimi podjetji in delavnicami vred ter rečno brodarstvo (t. 6, male železnice, med njimi cestne, po zakonu z dne 31. dec. 1894 niso spadale med obrtne obrate); 6. zasebni poduk, zasebne šole in slični zavodi z vzgojnim značajem (t. 9), 7. artistični obrati (t. 12, cirkusi, menežarije in sl.), ne pa književniki in umetniki, avtorsko nakladno pravo (t. 10) ter umetniške predstave in koncerti (t. 11), tako, da v poslednjih obratih zaposleni sj. ne spadajo pod d. p. o. z.; 8. odvetniki, kazenski zagovorniki, pooblaščen inženjerji in arhitekti, tudi kolikor spadajo pod § 35 o. z., in geometri (t. 13 — § 2 t. 4 in 5 z. o. t. p.); 9. zdravniki in živinozdravniki, zobni tehniki, babice, zavodi za klinična preiskovanja, za zdravljenje in nego bolnikov, porodnišnice in lekarne, s čimer so sj. zaposleni v obratih oz. pri teh sd. privzeti v obseg d. p. o. z., dočim so spadali doslej večji del med sj. po o. d. z., 10. pridobitne zadrage (§ 1, odst. 3. o. z.).

⁶ N. pr. so kinematografi postali dovolilni obrt, dočim so bili doslej vezani na licenco.

⁷ Dvomljivo glede viničarskega reda marib. oblasti z dne 20. julija 1928.

c) ki so posebej naštetí v § 433, odst. 1. o. z. in sicer 1. prisilna udruženja, predvsem po o. z., 2. društva in zveze društev po zakonu o društvih, shodih in posvetih z dne 18. sept. 1931, 3. gospodarske in stanovske zbornice,⁸ ne pa več javni zavarovalni zavodi (§ 2, t. 2 i. f. z. o trg. p.).

d) ki jih še privzame z uredbo minister pravde, kolikor niso taka službena razmerja že z zakonom urejena (§ 433, odst. 2. prvi stavek o. z.) in sicer bodisi v celoti, bodisi samo deloma z uredbo minister soc. pol. in nar. zdravja (ibid. drugi stavek) glede vajenskih določb.

Izven d. p. o. z. ostanejo sj.: 1. ki jim zaposlitev pri zgoraj naštetih sd. ni glavni poklic; 2. obrati, ki so izvzeti iz o. z., a ne privzeti v d. p. o. z. (novinarji po n. u.⁹ in pomorski sj., za katere velja še vedno Ed. pol. di navigatione iz l. 1774.),¹⁰ 3. v obratih, ki niso obrtni obrati v smislu o. z.; 4. državni uradniki; samoupravni spadajo pod d. p. o. z. samo, če temelji službeno razmerje na pogodbi (§ 208 o. z.).

O. z. je stopil v veljavo v štirih mesecih po objavi, torej 9. marca 1932. Vacatio enega leta je določena za § 333. o. z. o odpravnini, razen krajev, kjer je običajna (§ 433., 3. odst. o. z.).

§ 3. Razmerje napram ostalim pravnim virom. Po obsegu in izčrpnosti ureditve vpliva o. z. v znatni meri na ostale vire d. p.

Izmed mednarodnih pogodb so upoštevne konvencije mednarodnega urada dela, ki jih je naša država ratificirala 19 (zakona z dne 6. dec. 1926, Sl. N. 95 iz l. 1927. in 27. dec. 1929, Sl. N. 44 iz l. 1930) in s tem prevzela obveznost, da jih prevede v zakonodajo, kar se je v o. z. izvršilo (§§ 236. in 326., odst. 4. in 5. o. z.).

V veljavi ostanejo: a) o. d. z., dasi ga je o. z. glede ureditve službenega razmerja docela povzel in za službena razmerja po o. z. §§ 1151. do 1164. niso upoštevni; b) z. o zašč. d., razen § 13. in 1. odst. § 14., ki sta ukinje-

⁸ Vsekako sj. na splošno, dasi omenja zakon samo nameščence, ki jih pa v istem stavku izenačuje s sj.

⁹ Ker je z. o trg. p. ukinjen, se ravna po o. d. z. službeno razmerje sj., ki so spadali prej pod § 2., t. 3. z. o trg. p., a niso bili novinarji v sm. nov. u. To so vsi sj., ki so zaposleni v upravnih listov in tisti sj., ki so zaposleni v uradništvih, a ne sodelujejo neposredno pri ustvarjanju vsebine lista (telefonisti, radiofonisti, stenografi, strojepisne, knjižničarji, upravni ravnatelji itd.).

¹⁰ Zanje je obvezna ureditev službenega razmerja skladno ratificirani konvenciji M. U. D. o najmu mornarjev.

na (§ 425., t. 1. o. z.), § 121. pa spremenjen vsled § 250. o. z. c) z. o. insp. d.; d) z. o. zav. d. in pok. z.; e) z. o. obrt. s., praktično samo za ljubljansko obrtno sodišče; f) nov. u. (§§ 1., t. 13., 426., 2. odst. o. z.); g) poselski red (naredba dež. vlade za Slovenijo o službenem razmerju hišnih in gospodinjstkih poslov z dne 18. jun. 1921).

Ukinjeni so: a) z. o. trg. p. z dopolnitvijo z dne 10. jan. 1915 (§ 422., t. 13. in 24. o. z.); b) o. r. z vsemi dopolnitvami (§ 426., t. 1. o. z.); c) §§ 201. do 206. spl. rud. z. (§ 426., 2. odst. o. z.); č) z. o. grašč. u. (§ 426., 2. odst. o. z.).¹¹ Druge spremembe navajam sproti.

§ 4. Sklenitev službene pogodbe. Glede posredovanja sklenitve službene pogodbe ni sprememb (§ 74. o. z.). Sposobnost skleniti vajensko pogodbo je o. z. napram §§ 152., 246. o. d. z. omejil, ker zahteva (§ 258., 3. odst. o. z.) brezizjemno sklenitev pogodbe po vajenčevem zakonitem zastopniku, če ni vajenec polnoleten. Dosedanji oblični predpisi (pismenost službene pogodbe letčega osebjia po § 84. zakona o zrakoplovstvu) ostanejo v veljavi. Pravtako naknadna pismena posvedočba službene vajenske pogodbe (§ 258. o. z.) v krajšem (§ 99. o. r.) roku osmih dni. Svoboda za sklepanje pogodb (čl. 23. ustave, § 207. o. z.) je nespremenjena, razen izjem, ustanovljenih že v §§ 24. do 28. invalidskega zakona z dne 4. julija 1929 s pravilnikom z dne 21. jun. 1931 in v pravilniku o postavitvi kvalificiranih oseb (Sl. l. 1930/1-538).

§ 5. Sestavine službenega razmerja. Službeno razmerje urejajo, razvrščene po svoji izključujoči in razveljavljajoči zaporednosti te-le sestavine:

A. Prisilno pravo. Domala vse določbe d. p. o. z. so relativno prisilnega značaja.¹² Napram o. d. z. (§ 1164.)

¹¹ Ker ureja o. z. tudi službeno razmerje bivših graščinskih uradnikov in spada torej to razmerje (§ 426., 2. odd. o. z.) pod o. z., je z. o. grašč. u. v celoti ukinjen, dasi o. z. s pozitivnimi določbami ni nadomestil vseh ureditev, ki jih je vseboval z. o. grašč. u.

¹² O. z. očituje v tem pogledu nekatere nejasnosti. Po § 251. o. z. so prisilne določbe od §§ 229. do 234., odstavek 2., torej ves § 234., dasi ima samo dva odst., ki sta pa v ostalem po svoji stilizaciji »najmanj«, »v nobenem primeru« prisilnega značaja, in od §§ 240. do 242., odstavek 2. in 3., kar znači, da je prvi odst. dispozitiven. Iz § 342. o. z. (»kolkor s pogodbo niso dogovorjeni ugodnejši pogoji«) izhaja, da so vse odločbe, ki se tičejo nameščencev (§§ 324. do 337. o. z.), prisilnega značaja in je § 338. o. z. odveč. Tudi je odveč po § 78. c o. r. prevzeti § 217. o. z. spričo § 251. o. z.

je prisilnost razširjena na drugi odst. § 1154., prvi odst. § 1154. b in prvi odst. § 1155. Izmed določb, prevzetih iz z. o trg. p., sta postala v o. z. prisilna zadnji stavek § 8. in prvi odst. § 14. Tudi vse nove določbe o. z. so prisilnega značaja. Učinek prisilnosti je isti (§§ 251., 338. o. z.).

B. Ministrske uredbe (§§ 212., odst. 3., 214., odst. 3., 237., odst. 2. o. z.) in poslovni redi v sm. § 62. o. z.

C. Obratni sporazum v sm. § 6. z. o zašč. d. (pravilnik z dne 25. sept. 1924.).

D. Kolektivna pogodba ima po § 209. o. z. glede svojega normativnega dela (»ureditev medsebojnih službenih¹³ odnošajev, pravic in dolžnosti«), prisilen in zato neposreden učinek. V tem in pa v obsegu učinkovanja leži temeljna razlika napram dosedanjemu stanju.

a) Kolektivno pogodbo skleniti, torej stranke morejo biti na sj. strani samo strokovna organizacija, na sd. strani posamezen sd. ali sd. organizacija ene ali več sorodnih strok. Poleg pravne in poslovne sposobnosti pogodnikov mora biti, če gre na sd. strani za poedinca, on sam sd.¹⁴ Če sta pogodnik oz. pogodnika sj. ali sd. organizacija, mora imeti poleg kakovosti pravne osebe še posebno sposobnost za sklepanje kolektivnih pogodb, ki se izraža v tem, da 1. je čista sd. ali sj. organizacija, ker družijo samo sd. ali samo sj. (n. pr. § 35. z. o zašč. d.); 2. spontana, torej ne prisilna (§§ 209., odst. 2., 345., odst. 2. o. z.), tako da n. pr. odvetniške ali zdravniške zbornice in prisilne organizacije po o. z. niso sposobne biti stranke k. p.; 3) strokovna, kar pomeni, da spada vplivanje na službena razmerja članov v njeno področje (§ 3., t. 2. zakona o društvih).

b) K. p. mora biti pismena (§ 886. o. d. z.).

c) Vsebinska k. p. se tiče vzajemnih pravic in dolžnosti pogodnikov neposredno (obligacijski del) in ureditev službenih razmerij med pogodnikom sd. ali udeležencem in v njihovih podjetjih zaposlenih sj. V tej zvezi je upošteven samo poslednji, normativni del.

¹³ Netočno, ker med strankama k. p. ne nastane službeno razmerje.

¹⁴ Česar ni razumeti tako, da bi moral biti v trenutku, ko se sklene p. vsaj v enem službenem razmerju kot sd., temveč je smatrati za sd. v tej zvezi vsako osebo, ki je po svojem gospodarskem in socialnem položaju sposobna, postati sd. v sm. p., ki jo sklepa. V ostalem vprašanje sposobnosti skleniti k. p. glede poedinega sd. ni tako kočljivo in pomembno, kot tedaj, če nastopa kot stranka organizacija sd. ali sj. Prim. Bajič, Kolektivni ugovor prema novom zakonu o radnjama. Pravosudje 1932, 5.

č) Udeleženci k. p. (posamezni sj. in sd., katerih službena razmerja ureja normativni del k. p.) so, kolikor gre na sd. strani za posamično osebo, ta sd. Če nastopa na sd. strani organizacija, so udeleženci vsi sd. dotične stroke, oziroma skupine sorodnih strok, ki jih organizacija zastopa, torej brez ozira na članstvo v organizaciji. Na sj. strani pa vsi sj., ki so zaposleni v podjetju, katerega imetnik — sd. je udeleženec k. p., tudi ne glede na to, ali so posamezni sj. člani organizacije-pogodnice ali ne. K. p. se torej sklene za vso stroko, oziroma za obrat in vso v njej zaposleno zasedbo,¹⁵ pri čemer ni upoštevno, če in koliko članov ima organizacija-pogodnica v stroki, oziroma v obratni zasedbi. Tako vršijo sd. in sj. organizacije funkcijo, ki je bližja oni javnopravnega organa, kakor pa pooblaščenca po državljan-skem pravu.

d) Učinka k. p. s posamično pogodbo ni moči izključiti, ker so določbe k. p. napram vsem sledečim sestavinam prisilnega značaja in učinkujejo neposredno, brez volje in tudi proti volji pogodnikov, na posamične službene pogodbe. Zato je moči se pogoditi na kaj drugega samo, če je določba posamične pogodbe povoljnejša za sj., kakor določba k. p. (§ 209. o. z. i. f.).

e) K. p. ugasne s potekom časa, za katerega je sklenjena, s pogodbeno razvezo, z odpovedjo na pogodbeno odločen način, v dvomu s takojšnjo odpovedjo brez odpovednega roka (ker ni službena pogodba v sm. § 207. o. z.).

f) V reševanju sporov iz službenega razmerja, kjer je upoštevna k. p., sodelujeta, če pride spor pred izbrani odbor, kot člana odbora člana organizacij strank (§ 345., drugi odst. o. z.). Obstoječa razsodišča, ustanovljena s k. p., poslujejo naprej (§ 434., 2 odst. o. z.).

E. Posamična službena pogodba (§ 207. o. z.).

F. Poslovni red je enostranska naredba sd. in zato ne more spremeniti predidocih sestavin. Poslovni red je, kakor doslej (§ 88. a o. r.), obvezen za industrijske (nova opredelitev v § 32. o. z.) obrate (§ 339. o. z.). Važne so določbe o konvencijskih kaznih (§ 340., t. 6. in 2. odst. o. z.),

¹⁵ Tretji odst. § 209. namreč pravi, slovnično ne povsem pravilno: »Kolektivni ugovori važiče za sve pomočno osoblje struke za koje je zaključeno, a koje je uposlono u preduzeću odnosno u preduzećima.« Zasedbo (Belegschaft) kot v obratu združeno pravno edinico sj. pozna tudi z. o. zašč. d. (§ 6.).

njihovem maksimiranju, pritožbeni poti (§ 343. o. z.) in uporabi. Nadzorstvo nad oblično pravilnostjo poslovnega reda spada v pristojnost upravnega oblastva (§ 342. o. z.)

G. Dispozitivno pravo in H. Krajevni običaj (§§ 211., 332. o. z.).

§ 6. Vrst službenih razmerij o. z. na novo ni ustvaril, ampak prevzel dosedanje tipe. A. Po trajanju razlikuje a) kratkodobna (za mimoidočo potrebo § 229., odst. 3. o. z. — 1156., odst. 3. o. d. z.; § 332., odst. 4. o. z. — § 20., odst. 3. z. o trg. p.; za poskušnjo § 331. o. z. — § 19., odst. 2. z. o trg. p., za vajence § 262. — skraćeno napram § 99. a o. r.); b) dolgodobna (§ 223., odst. 3. o. z. — § 1158., odst. 3. o. d. z. § 21. z. o trg. p.). B. Glede na jačjo vezanost sd. in sj. povzema o. z. iz o. d. z. (§ 229 o. z. — § 1156 o. d. z., § 237. o. z. — 1160. o. d. z., § 232., odst. 2. o. z. — 1157., odst. 2. o. d. z.) službeno razmerje ob sprejetju v hišno skupnost sd. C. končno vajensko razmerje (§ 252. in sl. o. z.).

§ 7. S. dolžnosti. S. mora službo: A. nastopiti. Glede odstopa sj. in sd. od službene pogodbe pred nastopom službe je o. z. (§§ 242., 243., 244. in 335. o. z.) prevzel določbe z. o trg. p. (§§ 30., 31.), ki veljajo sedaj za vse¹⁶ sj. po o. z. Za uveljavljenje zahtevkov iz neupravičenega odstopa je iz § 34. z. o trg. p. (§ 246. o. z.) prevzel rok šestih mesecev. B. Službo vršiti osebno (§ 210. o. z. — § 1153. o. d. z.), dogovorjene vrste in obsega (§ 210. o. z.), domače posle samo, če so izrečno pogojeni (§ 76. o. r.). Določbe glede časa (predvsem z. o zašč. d.) in kraja (o delu izven obratovališča § 215. o. z.) niso spremenjene. Glede načina, v izvrševanju službe določa § 210. o. z. posebej, da mora pomožno osebje vršiti svoj posel vestno in redno. To, da sj. službe ne vrši vkljub izrečnemu opominu, je odpustni razlog (§ 239., t. 3. o. z.).

§ 8. Sd. dolžnosti so urejene kot doslej, z znatnimi spremembami samo glede provizijske odplate, odpravnine in dopusta.

A. Prejemki. Službeno razmerje je v dvomu odplatno (§ 211. o. z. = 1152. o. d. z.). Za učence je po učenju enega leta nagrada obvezna (§ 268. o. z.). Denarne prejemke mora sd. izplačevati sj. v dinarski vrednosti (§ 214.

¹⁶ Navzlic temu, da je pol drugega in ves tretji odst. § 30. z. o trg. p. zablodil v § 335. o. z. med določbe, ki se tičejo zgolj nameščencev.

o. z.), ko dospo (§ 212. o. z. — § 1154. o. d. z. z razliko,¹⁷ da je 2. odst. prisilen). Izplačilni dan se more določiti z ministrsko uredbo (§ 212., odst. 4. o. z.). § 1154. a o predjemu je § 213. o. z. Glede provizije so prevzete za vse sj. določbe z. o trg. p. (§ 222., odst. 1., 3. — § 10., odst. 1., 2., § 223., odst. 1. do 3. — § 11., odst. 1. do 3., § 224 — § 12., § 225., odst. 1., 2. — § 13. odst. 1., 2.). Nove so določbe, ki se tičejo pridobitve provizijskega zahtevka v primeru samega posredovanja (§ 222., odst. 2. o. z.) ali imenovanja (§ 222., odst. 1. o. z.), o časovni omejitvi pravic sd. iz § 225. (§ 13. z. o trg. p.), o provizijskih zahtevkih po prestanku službenega razmerja (§ 226. o. z.) in o dospelosti (§ 227., odst. 2., stavek 2. o. z.). Remuneracija (§ 228. o. z. — § 16. z. o trg. p., sedaj za vse sj.) in udeležba na dobičku (§ 328. o. z. — § 14. z. o trg. p. z razširjeno prisilnostjo) se drugače nista spremenili. Nova, ker doslej samo za novinarje (§ 5. nov. u.), je odpravnina, ki je enkratna dajatev ob prestanku najmanj desetletnega službenega razmerja višjih nameščencev (§ 333. o. z.). Znesek odpravnine se zvišuje od štirikratnih mesečnih prejemkov po desetletnem službovanju do dvanajstkratnih po petindvajsetletnem, zneski, ki se podvoje za prokuriste in pooblaščenca, dočim se znižajo za polovico v primerih nameščenceve smrti (upravičene so samo osebe, do katerih je imel umrli zakonito preživninsko dolžnost) in redukcij v obratu, če je plačilo za sd. zmoGLjivo samo z ogražanjem nadaljnjega obstoja podjetja. Pravica do odpravnine ugasne, če sj. ob prenosu obrata noče nadaljevati službenega razmerja pod istimi pogoji, če mu pripade pokojnina po zakonu (z. o pok. z.), če je sj. odpovedal ali bil utemeljeno odpuščen. Glede prejemkov v n a r a v i veljajo za vse sj. enake omejitve (truck prepovedi § 214. o. z. — § 78. o. r., § 215. o. z. — § 78. a o. r., § 216. o. z. — § 78. b o. r., § 218. o. z. — § 78. e o. r.).

O višini prejemkov (§ 211. o. z. — § 1152. o. d. z.), času (§ 212. o. z. — § 1154. o. d. z., čigar 2. odst. je postal prisilen) in kraju izplačila (§ 214., odst. 4. o. z. — § 78., odst. 6. o. r.) ne prinaša o. z. ničesar novega.

Prejemki so napram sd. zaščiteni glede pobotanja (neomejeno §§ 214., 218. o. z., omejeno na prejemke za čas

¹⁷ Besedilo drugega odst. § 212. o. z. je očitno pokvarjeno, ker določa, da se izplačajo (po času odmerjeni) prejemki najkasneje poslednjega dne vsakega meseca odnosno ob koncu poedinega posla, ker je dospelost akordnih prejemkov (»po poedinih storitvah«) urejena v drugem stavku tega odstavka.

sprečenja § 230., odst. 1. o. z. — § 1156 a odst. 1. o. d. z.), glede vračunanja¹⁸ (§ 220., odst. 1. o. z. — § 1155., odst. 1. o. d. z., § 221. o. z., § 241. o. z. — § 1162 b o. d. z.) in pridržanja (§ 214., odst. 2.), ki je zabranjeno. Glede predjema se ni nič spremenilo (§ 213. o. z. — § 1154 a o. d. z., zastaranje treh let § 330. o. z.¹⁹ — § 1486., t. 5. o. d. z.).

Redno dospo prejemki po opravljenem službovanju (§ 212. o. z. — § 1154. o. d. z.), brez službenih storitev v samo izjemoma in sicer zbog okolnosti a) na sj. strani delavcem v primeru § 219., odst. 1. — § 1154. b, odst. 1., ki je v o. z. prisilen in ustanavlja v 2. odst. dolžnosti sj. prijaviti in izkazati sd. svojo sprečenost, nameščencem pa v primeru § 326. o. z., ki se razlikuje od § 8. z. o trg. p., da se doba odplatnega sprečenja daljša s trajanjem službovanja (6 tednov takoj, po 5 letih — 8 tednov, po 15 letih — 10 tednov, po 25 letih — 12 tednov, § 326., odst. 1. o. z.) in da zakon izrečno ureja ponovno sprečenje, za čas katerega daje nameščencu, kolikor gre za prekoračenje dobe iz 1. odst., le polovico prejemkov. Ta sd. dolžnost časovno ni omejena. Za nameščenko (za delavke prim. §§ 22. in sl. z. o zašč. d.) ustanavlja 4. odst. § 326. o. z. pravico do prejemkov brez službenih storitev, ki so celo zabranjene, za dobo šestih tednov po porodu. Če med tem nameščenska zboli, teče rok 1. odst. od dne poroda dalje. V teku 6 tednov pred porodom mora sd. nameščenko na njeno zahtevo oprostiti od vršenja službe, a brez pravice do službenih prejemkov. Če v teku tega časa zboli, začne teči rok iz 1. odst. § 326. o. z. takoj in more ugasniti pravica do prejemkov pred potekom dobe šestih tednov po porodu. Za vse sj. velja glede sprečenja zbog vojaške službe § 221. o. z., ki se razlikuje od § 8., odst. 4. z. o trg. p. v tem, da gre do sj. v primeru vojaških vaj (največ 4 tedne), če je službeno razmerje trajalo že najmanj leto dni, službeni prejemki, kolikor jih ne prejema od države. Med službo v kadru sj. ne

¹⁸ Glede vračunanja hranarine (§ 45. z. o zav. d.) v prejemke za čas sprečenja, določa 2. odst. § 230. o. z., da gre zbog bolezni sprečenemu sj., ki je sprejet v sd. hišno skupnost, hranarina, ki je torej, ker zakon za to ne daje sd. izrečno pravice, ne more vračunati v prejemke. Pristavek »v sm. odločbe § 219., odst. 2.« je nerazumljiv, ker ta določba sploh ne omenja hranarine. Važno je tudi, da o. z. v § 219. ni prevzel določbe čl. 109. fin. zak. za leto 1922/23 o spremembi 2. odst. § 1154 b o. d. z., ki torej za sj. po o. z. ne velja več (§ 426., odst. 2. o. z.).

¹⁹ Nove so določbe o začetku zastaranja v 2. odst. § 330. o. z., ki se nahaja med določbami za nameščence.

pritičejo prejemki (§ 221. i. f. o. z.) in more izstopiti iz službe (§ 238., t. 7. o. z.). b) Glede okolišnosti na strani sd. je § 220. o. z. prevzel § 1155. o. d. z. z razliko, da je postal prvi odstavek prisilen.²⁰

B. Oskrbna dolžnost sd. se ni spremenila niti v obratu (§§ 233, 126 o. z.) niti med boleznijo (§ 229 o. z. — § 1156 o. d. z., § 230 — § 1156 a o. d. z., § 231 o. z. — § 1156 b o. d. z.).

C. Dopust pritiče samo nameščencem (§ 329 o. z.). Novo napram § 17 z. o trg. p. je, da raste doba za dopust s trajanjem službenega razmerja (po 10 letih — 3 tedne, po 15 letih — 4 tedne, po 25 letih — 5 tednov), da ima nameščenec pravico do denarnega nadomestka za neizrabljeno hrano (relutum) in da je odmor treba izkoristiti v teku leta, v katerem je nastala pravica do njega (vprašanje o odškodnini za neizrabljen dopust ni obravnavano). Glede časa dopusta je treba upoštevati tudi možnost namestovanja po ostalih nameščenjih. Zahtevek za dopust ugasne tudi, če je nameščenec utemeljeno odpuščen (§ 17., odst. 7. avstr. n. z.).

D. Spričevalo mora sd. izstaviti o trajanju in vrsti sj. službe (§ 249, odst. 1. — § 1163, odst. 1., § 39, odst. 1, in 2. z. o trg. pom.) ali pa tudi o njegovem npravnstvenem ponašanju in izkazani sposobnosti v službi (§ 250 o. z.), kar je novo samo (§ 81 o. r.) za nameščence. Spričevala pomožnega osebja, torej tudi nameščencev, ki je zaposleno v trgovskih in rokodelskih obratih, mora overiti v treh dneh sd. prisilno udruženje, če tega ni, občina (§ 249 o. z.).

E. Kavcijo, ki jo je prejel od sj., mora sd. položiti na sodišču (§ 248 o. z.) na sj. zahtevo, ko preneha službeno razmerje ali (novo napram § 37 z. o trg. p.) če zahteva sd. povračilo škode.

§ 9. Prestanek službenega razmerja. O. z. je v glavnem prevzel o. d. z. (§ 233 o. z. — § 1158 o. d. z., § 234, odst. 2. — § 1159, odst. 1., z. s. o. d. z., § 235, odst. 1. — § 1159 c o. d. z.). Odpovedni rok za delavce je najmanj 14 dni (§ 234 o. z., doslej dispozitivno § 77 o. r.), pa ne sme biti daljši od 6 mesecev (§ 235 o. z.), kar velja tudi za nameščence (§ 332, odst. 3. o. z.). Za nameščence je določen odpovedni rok šestih tednov na koledarsko četrtletje²¹ (§ 332, odst. 2. — § 20, odst. 1. z. o trg. p.) in se zviša po 5 letih na 3 mesce, po 15 letih na 4 in po 25 letih na 5 mesecev.

²⁰ Prav to ponavlja § 335. o. z. i. f.

²¹ O nasprotju med drugim in tretjim odst. § 332 o. z. prim. Bajič, Odpovedi po novem obrtnem zakonu, Organizator 1932, 3.

Odpovedni rok mora poteči zadnjega dne koledarskega meseca, torej ne več tudi 15. v mesecu (§ 20. odst. 2. z. o. trg. p.).

Izstopni in odpustni²² razlogi so primeroma naštetih v §§ 238 in 239 o. z. (§ 334 o. z.) Novi so tedenski roki za uveljavljanje nekaterih odpovednih oz. odpustnih razlogov. Za žene uvaja § 236 o. z. zaščitni rok šestih tednov pred porodom in po njem.

Posledice neupravičenega odpusta ali izstopa so povzete po o. d. z. (§ 240 o. z. — § 1162 a o. d. z., § 241 — § 1162 b o. d. z.). Napram nameščencem je torej mogoč izpolnitveni zahtevek (doslej samo odškodninski, § 28 z. o. trg. p.). Kaznivost (§§ 85., 86. o. r.) je opuščena. Zahtevki ugasnejo v šestih mesecih (§ 246 o. z. — § 34 z. o. trg. p., § 1162 d o. d. z.).

Zahtevki do prejemkov in povračila izdatkov ugasnejo v 3 letih (§ 330 o. z.).

§ 10. Nasledki službenega razmerja. Sem spadajo določbe o konkurenčni klavzuli nameščencev, ki so prevzete iz z. o. trg. pom. (§ 36 — § 336 o. z., § 37 — § 337 o. z.). Znesek prejemkov (§ 336 o. z.) znaša 50.000 Din. Pravico znižati konvencijsko kazen § 337 i. f. o. z. izrečno poudarja. Provizijske zahtevke iz poslov po prenehanju službenega razmerja ureja § 226 o. z.

§ 11. Spori iz službenega razmerja spadajo, kolikor gre za sj., ki jim ni poverjeno opravljanje važnejših poslov, torej za delavce (zgoraj § 2, pod a), ki so zaposleni v obrtnih obratih (torej ne v obratih, privzetih v § 433 o. z.), in vrednost spora, ki se tiče služb. razmerja v smereh, označenih v § 344 o. z. (§ 4 razen e in g z. o. obrt. s.), ne presega 12.000 Din, pred izbrano odboro na upravnem oblastvu prve stopnje. Predseduje jim predstavnik upravnega oblastva, člana sta zastopnika sd, in sj., ki jih imenuje ban iz predloga, sestavljenega po trgovskih, obrtnih in industrijskih zbornicah za sd, in delavske zbornice za sj. V sporih iz kolektivnih pogodb sta člana razsodišča člana

²² Neskladen s § 326 o. z. je odpustni razlog § 239, t. 9 o. z., ki daje sd. pravico odpustiti sj., ki je zbog bolezni ali nesrečnega naključja sprečen v vršenju svoje službe dalj kot štiri tedne. Za nameščence veljajo navzlic temu (§ 324, odst. 1. o. z.) § 326 in v njem določeni roki. Glede t. 10 je pripomniti, da bo sd. glede na §§ 31, 32 zakona o zdravnikih z dne 14. jan. 1931 (§ 252 k. z.) težko dokazal sj. bolezen z zdravniškim spričevalom.

pogodnic te pogodbe.²³ Pristojnost se ravna po kraju zaposlenja sj. (§ 351 o. z.). Prvi narok (§ 352 o. z.) opravi predsednik odbora sam in more sam takoj razsoditi, če stranki soglašata. Spor konča s sodbo, ki mora biti pismena in opremljena z razlogi. Če obe stranki izostaneta od naroka, se postopanje ustavi. Sodbe se izvrše po upravni poti (oddelek VI zakona o občem sodnem postopku) po paricijskem roku osmih dni. Sodbo je moči izpodbijati samo s tožbo v smislu §§ 691. t. 2—9 zakona o civilnem sodnem postopniku pri pristojnem okrajnem sodišču. Podrobnejša ureditev je pridržana ministrski uredbi (§ 353 o. z.).

Dokler se ne osnujejo izbrani odbori, se rešujejo spori iz službenega razmerja po dosedanjih predpisih (§ 434, odst. 1. o. z.). Tudi pozneje obdrži ljubljansko obrtno sodišče svojo pristojnost, ker se na njegovem področju ne bo osnoval izbrani odbor (§ 434, odst. 3 o. z.). Njegova pristojnost je razširjena na reševanje ugovorov zoper konvencijske kazni (§ 340, odst. 2. o. z.).

Nekaj pripomb k zakonu o zaščiti kmetov.

Dr. VI. Rupnik.

Dne 20. aprila 1932 je bil z objavo v Službenih novinah štev. 91/XL/278*) uveljavljen zakon o zaščiti kmetov z izjemo § 4., ki uveljavlja nekatere predpise zakona o izvršbi in zavarovanju in je stopil v veljavo 5. maja 1932.

V 9 paragrafih so vsebovani trije zakoni: zakon o zaščiti kmetov, o uveljavljanju nekaterih predpisov izvršilnega zakona in o možnosti individualnega moratorija za poedine denarne zavode. Na prvi zakon se nanašajo §§ 1. do 3., 6. in 7., na drugi zakon § 4., na tretji zakon § 5. Skupna pa sta §§ 8. in 9. Po sistematiki bi spadala §§ 6. in 7. pred § 4., ker utegneta na sedanjem mestu kvečjemu delati nespornost. Z izjemo § 4. je zakon začasen, § 5. je pa začasen le v tem, da je dopustno dovoliti moratorij, ni pa začasen glede trajanja. To je prepuščeno uredbi ministrskega sveta, ki ima zakonsko moč.

Na tem mestu hočem obravnavati tri vprašanja, ki se bodo v praksi pojavila.

²³ Razen, če nastopa na sd. strani v k. p. kot stranka poedinec.

*) Službeni list z dne 27. aprila 1930 štev. 334/33.

Prvo vprašanje je: Kaj je razumeti pod premično imovino. V § 1. je določeno, da se od dne, ko dobi ta zakon obvezno moč, odlagajo vse javne prisilne prodaje (izvršilne dražbe) premične in nepremične imovine kmetov, nove pa se ne smejo dovoljevati. Za isto dobo se ustavljajo vse prisilne uprave (sekvestracije) in odvzemi premičnih stvari (transferacije).

Po državljskem pravu vseh pravnih področij ločimo stvari v premične in nepremične, v telesne in netelesne. Nasprotno pa te razlike ne delajo pravnici zakoni pri določbah o izvršbi. Po našem obč. drž. zakoniku so premične stvari tiste, ki se morejo prestaviti brez škode za svojo celovitost s kraja na kraj, kolikor jih ni imeti po posebnih zakonitih predpisih ali kot pritikline za nepremičnine. Telesne stvari so tiste, ki jih zaznavamo s čuti, ostale so netelesne (pravice, terjatve). Ker zakon ne razlikuje, bi se zdelo na prvi pogled, da je hotel zakonodajec onemogočiti prodajo, upravo in odvzem vseh premičnih stvari (premične imovine) telesnih in netelesnih. Ker pa se pravnici zakoni ne izražajo enako, je jasno, da se je naslonil zakonodajec na pojmovanje enega ali drugega zakona.

Novi izvršilni postopnik, čigar izraze je zakon na nekem drugem mestu prevzel, naš izvršilni red in zakonski čl. LX od leta 1881. s kasnejšimi spremembami, ki velja v Vojvodini in Medjimurju, delajo razliko. Hrvatski parbeni postopak, srbski zak. o postopku u građanskim parnicama, črnogorski zakonik o sudskega postupku in bosanski građanski postopnik tega ne ločijo. Hrvatski in bosanski izvršilni predpisi obravnavajo pod izvršbo na premično imovino le izvršbo na telesne premične stvari, srbski izvršilni predpisi pa poznajo sploh samo izvršbo na (t e l e s n o) premično in nepremično imovino in sicer z izjemo izvršbe na plačo in na terjatve, ki je omejena na dobro voljo dolžnikovega dolžnika.

Če zasledujemo razvoj od prvega zakonskega predloga, ki je bil predložen narodnemu predstavništvu 19. marca, do sedanjega zakona, vidimo, da se je prvotna široka zaščita čimdalje krčila. Od prvotne generalne poravnave za ves prezadolženi kmetški stan smo preko generalnega moratorija za kmetški stan prišli do tega, da so izvršbe proti kmetom časovno omejene. Zabranjena je le uprava, prodaja in odvzem imovine. Po našem, pa tudi po hrvatskem in bosanskem pravu pa so možni še drugi načini vnovčenja. Le premične telesne stvari se vnovčijo po vseh predpisih samo s prodajo. Iz govorov ministrov in poročevalcev se razodeva

to-le: Zakonodajec je hotel preprečiti, da bi upniki izrabili čas, dokler ne bo sprejet zakon o konvertiranju kmetijskih dolgov, za katerega je potreben daljši študij, v to, da bi pogнали kmeta z zemlje in iz hiše in mu pobrali to, kar sicer ni neobhodno potrebno, in kar je že po veljavnih predpisih od izvršbe izvzeto, kar pa vendar potrebuje za vsakdanje življenje. Ni pa bil namen s tem začasnim zakonom, kmetu sploh odložiti plačila, nasprotno zakonodajec hoče, da kmet tudi v tem zaščitnem času izpolnjuje svoje dolžnosti, kolikor more.

Po tem razmotrivanju je jasno, da je imel zakonodajec pred očmi srbski gradjanski parbeni postopnik in da je pod pokretno imovino razumeti le premične telesne stvari. Zlasti pa ne velja omejitev glede izvršbe na papirje in hranilne knjižice, navedene v § 296. i. r., ker so tu telesne stvari le na zunaj, po svoji naravi, pravno so pa netelesne stvari, ker namestujejo le terjatev, ki izvira iz njih in se more redno le z njih pomočjo uveljaviti. Ne velja ta omejitev končno glede odvzema denarja, kajti odvzem denarja se šteje kot zavezančevo plačilo. Pod pojmom odvzem (hramba, čuvanje, transferacija) pa obravnavajo vsi zakoni le tisti odvzem stvari, ki naj zavaruje nemoteno izvršitev prodaje.

Drugo vprašanje, ki se pojavi, je, ali naj sodišče izvršbo odloži, ali naj jo ustavi, ali pa naj prodajo in dražbo odloži, upravo in odvzem pa ustavi. Oba izraza sta povzeta po novem izvršilnem zakonu. Srbski gradjanski parbeni postopnik odlaganja sploh ne pozna, temveč le ustavitev na predlog zahtevajočega upnika, hrvaški gradjanski parbeni postopnik pozna začasno ustavitev izvršbe.

Po našem izv. redu ni vseeno, ali se izvršba odloži ali ustavi.

Če se prodaja, dražba ali uprava odloži, ostanejo v veljavi vsa izvršilna dejanja, ki so že opravljena, kolikor niso izrečno razveljavljena, v zemljiški knjigi ostane zaznamba uvedbe dražbenega postopanja in uprave, zahtevajoči upnik je še vedno zahtevajoči upnik, zato mu ni treba pri razdelilnem naroku o razdelitvi skupička za prodane premične telesne stvari terjatve prijaviti. Če je ne prijavi, ga ne zadenejo posledice § 285. zadnji odstavek izv. r. Zaslišanje zahtevajoče stranke pred odločitvijo ni predpisano.

Če se prodaja, dražba ali uprava ustavi, se razveljavijo vsa izvršilna dejanja, izbrišejo se zaznambe uvedenega postopanja v zemljiški knjigi, upnik mora terjatev priglasiti k razdelilnemu naroku, ker sicer sodišče njegove, z zarubljenimi premičninami sicer zavarovane terjatve ne sme upošte-

vati. V vrstnem redu zaznambe dražbenega postopanja s me oz., če hoče ohraniti vrstni red, mora zahtevati vknjižbo zastavne pravice, z izbrisom zaznambe prisilne uprave je upnik sploh izgubil vrstni red. Pred odločbo o ustavitvi je treba zaslišati stranke event. razpisati narok.

Eno se menda more takoj izključiti, namreč to, da bi imel zakonodajec namen, določiti za nekatere izvršbe ustavitve, za druge pa le odložitev. Gotovo pa je, da na izražanje zakonodajec ni polagal važnosti.

Skupščinski odbor je napravil dva načrta, preden je bil zakon sprejet v sedanji obliki. Prvi načrt je govoril o moratoriju, drugi načrt pa je imel že obrise sedanjega zakona, in je bil le nekoliko spremenjen in dopolnjen. Ta drugi načrt pa je po prvotnem besedilu določal, da se prodaje in dražbe odlagajo, odvzemi in uprave se pa ukinejo (ukidaju). Ta izraz je pa zopet povzet po § 43. novega izv. zakona, ki določa, da more sodišče, ki odlaga izvršbo, dovoliti ukinjenje (razveljavljenje — ukidanje) že izvršenih izvršilnih dejanj pod nekaterimi pogoji... Ker govori § 7., da izda odločbo o odložitvi po § 1. sodišče (izvršilno oblastvo) in ustavitve ne imenuje posebej, moremo domnevati, da je imel zakonodajec v mislih odložitev izvršbe. Zaščita se je krčila od predloga do predloga in zato je očitvidno, da je bil izraz »ukinejo se« v prvotnem besedilu drugega načrta le pomoten, ker tisti, ki je to spremembo povzročil, ni delal razlike med obema pojmom, na vsak način pa brez stvarne utemeljenosti, dočim je bil izraz ukinjenje uprave in odvzema v prvotnem besedilu stvarno utemeljen, kajti odložitev uprave in odvzema brez istočasnega razveljavljenja ni mogoča. Tako pridemo do zaključka, da se prodaja, dražba, odvzem (hramba) in uprava samo odlože, odvzem sam se pa razveljavi in razveljavi se tudi prisilna uprava, pri slednji pa ne celotno postopanje, marveč le uvedba prisilnega upravnika. Taka razlaga je pa tudi iz gospodarskih vidikov utemeljena.

Končno omenim še eno vprašanje: kdaj postopa sodišče po § 1. uradoma in kdaj na predlog. V § 7. je določeno, da izda sodišče odločbo po službeni dolžnosti ali na dolžnikovo zahtevo, če sodišču ni znano, da je dolžnik kmet. V drugem primeru mora sodišče uradoma pribaviti potrdilo o okolnostih, po katerih je presoditi, ali je zavezanca imeti za kmeta po tem zakonu. (§ 6.) Iz tega se hoče zaključiti, da sme sodišče odložiti izvršbo le takrat, če so mu znane vse okolnosti, od katerih je zavisno vprašanje, ali je zavezanec zaščiten kot kmet po tem zakonu, češ če sodnik teh okolnosti ne pozna, ne sme postopati po § 1. Taka razlaga ni smiselna, ker

bi bilo potem v 99 % nemogoče, upoštevati zaščito po službeni dolžnosti. S tako razlago se pa postavlja na glavo namen zakona, da zaščiti kmetski stan s tem, da zabrani izvršbo proti kmetom. Zato je tudi določba, da more sodišče zaščito uradoma upoštevati, na prvem mestu in prvotno v drugem načrtu določeno le, da mora sodišče uradoma postopati. Pristavek »ali na predlog zavezanca«, je prišel v zakon šele kasneje. Logično je razlagati § 7. tako: če ima sodnik zadostno podlago za domnevo, da je zavezanec kmet v smislu § 6. zakona, potem mora postopati uradoma, če mu lastno znanje ne zadošča, more zahtevati potrdilo od občine, če sodnik domneva, da zavezanec ni zaščiten, kar bo redno takrat, če je zavezanec označen kot posestnik in obrtnik, potem bo moral čakati na predlog zavezanca; v tem primeru bo pa moral uradoma pribaviti potrdilo.

Književna poročila.

Dr. Dolenc Metod in dr. Sajovic Rudolf: Novelirani kazenski zakonik za kraljevino Jugoslavijo s kratkimi pojasnili. V Ljubljani 1932. Tiskovna zadruga. Str. 207. Cena 54 Din.

Priročna izdaja noveliranega kazenskega zakonika s kratkimi pojasnili, ki sta jo priredila univ. prof. dr. Metod Dolenc in apelacijski sodnik dr. Rudolf Sajovic, zadovoljuje nujno potrebo naše prakse. Dobili smo slovensko besedilo k. z. s spremembami in dopolnitvami po zakonu z dne 9. oktobra 1931 v primerno urejeni obliki. Ker je bil prvi slovenski prevod k. z. tu pa tam netočen, sta urednik in priročnik komentarka vnovič pregledala prevod in s tem ustvarila zanesljivo podlago za praktično uporabo k. z.

V opombah k določbam k. z. so citirani stranski kazenski zakoni in drugi viri, ki so v zvezi z zadevnimi normami k. z. S tem je zelo olajšana orientacija v obširnem zakonodajnem gradivu kazenskopravnega značaja. Kakor naglašča predgovor pravilno, skoraj ni zakona, ki ne bi imel v tem ali onem pogledu vpliva na uporablanje ali tolmačenje določb k. z. Pričujočo izdajo noveliranega k. z. lahko označimo kot zelo posrečen poskus privatne kodifikacije naše materijalnopravne kazenske zakonodaje. Prireditelja sta pokazala v svojem delu občudovanja vredno akribijo. Med pojasnili so tudi izvlečki iz odločb najvišjih sodnih instanc: Stola sedmorice, odd. A in B v Zagrebu, Vrh. sodišča v Sarajevu in dr. Izredne praktične važnosti so nadalje opombe, ki opozarjajo na to, katere določbe je smatrati za derogirane s poznejšo zakonodajo, kakor tudi pojasnila glede pravnega stanja, ki je nastalo vsled križanja raznovrstnih kazenskopravnih norm.

Naj navedemo ob tej priliki še nekatere netočnosti v uradnem slovenskem prevodu k. z., ki so tudi v novem komentarju ostale neopazene. Izvirno srbsko besedilo § 22., odst. 1. k. z. govori o »umni nerazvijenosti«, kot o vzroku, ki izključuje vračunljivost; slovenski prevod

pa rabi tu ne povsem adekvaten izraz »duševna nerazvitost«. Srbski tekst § 383. k. z. se glasi: »Ko samovoljno sebi pribavlja kakvo svoje imovinsko pravo...«, v slovenskem prevodu pa je podčrtana beseda, ki je važna z ozirom na dejanski stan delikta, pomotoma izpuščena.

V nekaterih primerih se nam zdi razlaga določb k. z. sporna. Ne moremo n. pr. pritrditi mnenju, da gre pri skrajni sili (§ 25. k. z.) za pomoč zoper nevarnost, ki ne preti od strani človeka (arg. gl. v našem poročilu o Tolmaču prof. Dolenca... »Sl. Pr.«, 1930, šte. 5—8, str. 192). Prisilno objavo sodbe bi bilo pravilneje imenovati dodek h kazni, a ne stransko kazen (str. 27). Ni jasno, zakaj ostane oporečenost po preteku poskusne dobe brez prikora v primeru pogojne obsodbe (str. 45). Saj v tem primeru se smatra, da obsojenec niti ni bil obsojen na kazen (§ 68., odst. 3. k. z.)! Pomisleke vzbuja tudi pojasnilo k t. 6. § 316. k. z., češ, da gre pri tatvini z izkoriščanjem nuje drugega, povzročene s požarom, za požig v smislu § 187. k. z. Zakon ima v mislih vobče požar kot elementarno nesrečo, neodvisno od tega, ali ga je nekdo zakrivil ali pa je požar nastal iz drugega vzroka. § 329. nemškega k. z. iz l. 1927., iz katerega je posneta predmetna določba, označuje ta delikt kot »Diebstahl bei Unfällen«. Za kvalifikacijo je odločilno pač to, da je tat izkoristil nujo drugega, povzročeno s požarom, poplavo ali podobnimi dogodki.

Priročna izdaja noveliranega kazenskega zakonika Dolenca-Sajovica je dragocen pripomoček za prakso. Želeli bi bilo, da bi v isti obliki izšel tudi komentar k zakoniku o sodnem kazenskem postopanju.

Aleksander Maklecov.

Dr. Frank Stanko: Zakon o izmenama i dopunama u sudskom krivičnom postupku od 9. oktobra 1931 godine. Dodatak knjizi V. zakona kraljevine Jugoslavije: **Dr. Nikola Ogorelica: Zakonik o sudskom krivičnom postupku od 16. februara 1929.** Zagreb, 1932. Obnova. Strani 48. Cena 12.— Din.

Pokojni dr. Niko Ogorelica, ki je bil glavni avtor sedaj veljavnega sodnega kazenskega postopnika, je izdal l. 1929. samo tekst tega zakonika. Kot uvod v to izdajo je napisal lepo zaokroženo daljšo razpravo, ki prinaša jednat sistematski prikaz glavnih načel kazenskega procesa, pa daje tudi nekoliko zgodovinskih podatkov o postanku navedenega zakonika. Da je Ogorelica nameraval izdati pozneje tudi še novo moderno knjigo v stilu svojega, l. 1899. izdanega odličnega dela »Kazneno procesualno pravo«, to je pravil vsem svojim znanstvenim prijateljem. Žal, da do tega ni prišlo, ker je prej umrl. Zvedeli smo, da je bilo to delo od njega samega do malega že pripravljeno in da ga kot postumno izdajo prireja sin pokojnega velikega procesualista. Vidimo torej, da je prišlo do izdaje gori navedene Frankove knjige zbog zunanje pobude, t. j. knjigotržne potrebe so silile založnico »Obnovo«, da pomaga hrvatskim praktikom z dodatkom k omenjeni prvotni Ogorelični izdaji sedaj veljavnega s. k. p. Omogočilo naj bi se jim, da novelirani kazenski postopek uporabljajo na podlagi Ogorelične izdaje. No, »Dodatek« pa ni v prvi vrsti komentar za prakso. Označili bi ga za niz razprav in razpravic o vprašanju, ki so predmet noveliranih določb s. k. p. Ali one najrajši polemizirajo z zakonodajcem, češ, da bi se mogla ali morala ta stvar drugače urediti. Toda čitatelj, ki prebira

njegova izvajanja, pa pozna motive, ki jih je ob obnarodovanju novele dalo ministrstvo pravde novinam na razpolago, more, zlasti če stoji v kazenskopravnem pravosodstvu kot praktičen sodnik, pač takoj uvideti, da pri noveli ni šlo za teoretična razglabljanja o tem, kaj je znanstveno pravilno ali manj pravilno, ampak le za začasno remedium tistih neprilic, ki so nastale vsled nesmotrenih odredb kazenskega zakonika in sodnega kazenskega postopnika. Torej je Stanko Frank opravil pač zelo koristno in dobro preddele za bodočo veliko revizijo našega kriminalnega prava, a praktiki, ki morajo uporabljati zakon, kakor je izdan, se bodo mogli samo s tistim delom knjige s pridom okoristiti, ki v njej prinaša pozitivne razlage. Tako n. pr. pogrešamo pri izvajanjih o § 110. k. p. ugotovitve, da je bil vzrok izpremembe besede »istrage« v »postupak« to, da po zaključenih »poizvedbah« do izdaje novele ni bilo mogoče uvesti postopek po § 110. k. p. Praksa bo tudi glede izvajanj k § 9. k. p. šla drugo pot, kakor je označena na str. 11.: »Ako sada neko lice učini postepeno u većim vremenskim razmacima čitavi niz kradja, a vrijednost ukradjene stvari u pojedinom slučaju nije većja od 1000 dinara, najvišja moguća kazna ne može da bude veća od dvije godine zatvora.« Tu se zamenjavajo različni primeri. Če gre za stek dveh ali več prestopkov tatvin, preden so sojene, se more kazni izreči do pet let strogega zapora. Če gre za že sojene tatvine, pa je bil storilec dvakrat poprej zaradi tatvine kaznovan, se more izreči kazen robije do 10 let. Samo če prihaja goli povratek po § 76., odst. 2. k. z. v poštev, torej če je bil storilec enkrat zaradi tatvine že kaznovan, sme iti kazen samo do 2 let strogega zapora. K § 116. k. p. niso navedeni pravi motivi za novelizacijo. Praksa je upravičeno tožila, da so se orožniki ali policijski organi točno držali poprejšnjega besedila in pripirali sumne osebe, pa jih vodili na 50, 60 in še več kilometrov daleč k preiskovalnemu sodniku, celo preko ozemlja sreskega sodišča, ki bi najlažje opravilo poizvedbe, ker je bil v njegovem področju delikt storjen. Tu torej ni šlo za terminološke finese, ampak za nujno potrebo, da se v praksi štedi s stroški in ne tratijo delovne moči. Med pripombami k § 358. k. p. ne najdemo pojasnila, da je bila novelizacija potrebna, ker se je za področje prejšnjega sodnega postopnika kraljevine Srbije od zelo uglednih teoretikov zastopalo mnenje, da obveznost pravnega pojmovanja, na katerem sloni odločba kasacijskega sodišča, ne obstaja. Tisti primeri, da nastopi med razveljavitvijo sodbe po kasacijskem sodišču in med ponovnim razpravljanjem pri okrožnem sodišču nov zakon, pa so itak urejeni v čl. 11. uvod. zak. kaz. zak. Vse te naše pripombe naj podkrepljujejo našo sodbo o Frankovi knjigi, da je pač teoretično na visokem nivoju, da pa bo morala praksa iskati pravilne razlage noveliranih odredb na podlagi motivov vlade ob novelizaciji; morda bi bilo najbolje, ako bi jih bil pisatelj per extensum natisnil.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Frank Stanko: Zakon o izmenama i dopunama u krivičnom zakoniku od 9. oktobra 1931 godine. Dodatak knjizi: Josip Šilović — Stanko Frank: Krivični zakonik od 27. januarja 1929. Zagreb 1932. Naklada jugoslav. nakladnog d. d. »Obnova«. str. 68. Cena 14 Din.

Že v našem pregledu komentarjev h k. z. kraljevine Jugoslavije (*Das neue jugoslawische Strafgesetz und die Kommentare dazu*). »Ost-

recht«, 1930. 7. Heft.) smo se dotaknili vprašanja o nalogah in obliki komentatorične obdelave pozitivnega prava. Jasnó je, da je komentar namenjen v prvi vrsti interpretaciji ter služi kot pripomoček za prakso.

Komentar dr. Franka je dodatek h komentarju prof. Šilovića in Franka, ki je izšel že l. 1929. Predgovor k temu prvemu komentarju ga je označeval kot poskus teoretikov, izvršiti nalogo, ki pripada prav za prav praktikom: »I tako opet jednom teoretičari kušaju da izvrše zadaču, koja zapravo pripada praktičarima.« Tudi dodatni komentar dr. Franka k noveli z dne 9. oktobra 1931 je posvečen v glavnem teoretskemu razglabljanju vprašanj in kritiki izvršene delne preosnove našega reformiranega kazenskega prava. Tako analizira pri razlagi § 11., odst. 1. k. z. (str. 15—22) avtor zelo podrobno različne teorije glede kraja storitve kaznivega dejanja in se sklicuje na mnenja nemških kriminalistov: Hippela, Mezgerja, Liszta-Schmidta, Ebermayerja, Ols-hausena, Kitzingerja in Belinga. Komentator dospe do zaključka, da »propis novele o mestu izvršenog delikta nije u skladu ni sa zahtjevima običnog života, ni sa shvatanjem nauke materijalnog kaznenog prava.« Po njegovem mnenju novelizacija tu vobče ni bila potrebna. (Str. 20.) Kar se pa tiče kraja poskusa graja Frank, da je novela kot kriterij prevzela subjektivni moment (vsebinsko naklepa), dočim »umišljaj ne mora redovno da obuhvata mjesto, pa je s toga ovaj način utrdjivanja nesiguran, nepraktičan i suvišan.« (Str. 22.) Če bi ta kritika bila še tako upravičena, je praksi, ki hoče spoznati predvsem pravo vsebino zakona, ratio legis in intencije zakonodajca, s tem zelo malo pomagano.

V svoji kritiki noveliranega § 71. k. z. (omilitev kazni) oblikuje pisatelj naslednjo tezo: »Kod delikata koji se kažnjavaju robijom k. z. polazi više sa stajališta represije, svrha kazne ostaje više u pozadini, nasuprot kod delikata koji se kažnjavaju strogim zatvorom i zatvorom odlučno je stajalište prevencije napose specialne prevencije. (Str. 25.) Mnenja smo, da je prav ravno nasprotno. Pravo torišče za udeležitev tvorijo specialne prevencije dolgotrajne kazni na prostosti, zlasti robija. Progresivni sistem izvrševanja kazni, ki zasleduje v prvi vrsti specialno-preventivni smoter, je mogoč le pri dolgotrajnih kaznih na prostosti. Pri kratkodobnem zaporu pa ima pretežni pomen čisto represivni moment. Prav zato se n. pr. kazni na prostosti do treh mesecev izvršujejo v sodnih zaporih praviloma v celici (§ 5. z. izv. k.).

Zelo ostro nastopa avtor zoper uvedbo v noveliranem besedilu § 71. k. z. specialnega minima strogega zavora in zavora v primerih zamene robije in zatočenja pri omiljenju kazni. S tem je omejena možnost individualizacije. Le-to smatra avtor kot temeljno načelo našega k. z. »Kada bi se ovako nastavilo omalovažavanje osnovnih načela zakonika moglo bi se dogoditi da nam preostane zbirka paragrafa, a ne jedinstveni zakonik« (str. 25). Ta sodba je gotovo prestroga. Saj načelo individualizacije ni edini temelj našega novega k. z. Kot protiutež služi princip generalne prevencije. Potrebo po koordinaciji teh načel je upošteval zakonodajec tudi pri novelizaciji k. z. Njegovo stališče je še celo bolj liberalno kot stališče nekaterih sodišč pred novelizacijo, ki so razlagali zadevno določbo v tem smislu, da veljaj tudi v primerih omilitve po § 71. št. 4. k. z. kot skrajna meja dopustnega omiljenja legalni

minimum robije, odnosno zatočenja, a ne legalni minimum strogega zapora ali zapora.

Kritika prevladuje nad interpretacijo tudi v Frankovem komentarju k posebnemu delu noveliranega k. z. Teoretično sicer zelo zanimiva in poučna izvajanja glede pojma ustave v pogledu praktičnih zaključkov niso prepričevalna. Avtor pojmuje namreč ustavo v materialnem smislu ter vključuje v ta pojem vse zakone, ki »sa ustavom tvore misaonu cjelinu« (str. 33). To gre gotovo predač! Iz svojih teoretskih premis izvaja komentator med drugim zaključek, ki pa ni dovolj utemeljen, da spada pod določbo § 94., t. 4, k. z. tudi »protiustavno sticanje banske vlasti« (str. 33). (Contra Dolenc, Dodatek k Tolmaču k. z., str. 13.) Avtor nadalje ni zadovoljen z novelizacijo k. z., kolikor se ta naslanja na procesualne razloge ter stremi za smotrenejšo razdelbo stvarne pristojnosti, zlasti pa za razbremenitvijo okrožnih sodišč.

Svoje načelno stališče oblikuje komentator tako-le: »Uporbe bi se morale postopati osebno oprezo, kada se procesualna gledišta sprovdaju kroz materijalno kazneno pravo. Osnovna načela kaznenog prava posve su druga od onih procesa.« (Str. 46.) V tem delu komentarja zaslužijo posebno pažnjo pisateljeve opazke glede razčlenitve dejanskega stanu klevete v noveliranem § 301. k. z. Upravičeni so zlasti pomisleki, »jesu li granice između kleveta predviđenih u tri odeljka ovog paragrafa tako precizne, da se ne bi njihovim prelaženjem mogla izigrati diferencijacija nadležnosti postignute sniženjem kazni... Kako će sudu uspjeti da unapred utvrdi da li ono što se iznosi može samo škoditi dobrom imenu ili je učinilac naročitim ciljom išao za tem, da se dobro ime uništi?« (Str. 45.) Res je, da bo vprašanje stvarne kompetence sedaj v znatni meri odvisno od formulacije dejanskega stana klevete v zasebni tožbi. Kar se tiče tatvine, nastopa komentator odločno zoper diferenciacijo tatvin odvisno od vrednosti ukradenega predmeta. Bolj primerno bi bilo po Franku, ako bi zakonodajec oblikoval enotni temeljni delikt tatvine, ki bi nudil sodniku širok kazenski okvir in hkrati možnost diferencirane represije. (Str. 52.) To velja tudi za druge imovinske delikte. Komentator je prezrl, da zakonodajec ne bi dosegel s tem smotra, ki si ga je stavil pri novelizaciji določb o imovinskih deliktih (razbremenitev okrožnih sodišč). Glede tatvin in utaj iz muje v noveliranem § 320. k. z. trdi dr. Frank, da je avtor novele »spojio oba delikta u jedan« in normiral »ovaj prestup kao privilegovanu kradju«. Ta trditev nasprotuje noveliranemu besedilu § 320. k. z., ki izrečno loči ta dva delikta, navajajoč v oklepajih §§ 314. in 318. k. z. Tatvine in utaje iz § 320. k. z. so izenačene zgolj v pogledu sankcije. Posebnega dejanskega stana, sličnega tkzv. Entwendung nemškega prava, naša zakonodaja ne pozna.

Pisateljeva izvajanja so zanimiva in vzpodbujajoča celo tedaj, ko se njegovim končnim zaključkom ni moči pridružiti. Pretežno kritična usmerjenost celotnega razpravljanja, žal, nekoliko neugodno vpliva na oceno njegovega komentarja kot pripomočka za prakso.

Aleksander Maklecov.

Nicolas Coumaros. Le rôle de la volonté dans l'acte juridique.

Tome I. Etude critique de la conception classique. Préface de M. Roger Bonnard. Paris, recueil Sirey 1931, str. III+332.

Avtor poudarja, da se nahaja volja v vsakem juridičnem aktu. Vendar kakšna je njena vloga? Ali je volja stvariteljica prava, ali pa ima kako podrejeno mesto? Ker so to vprašanja, ki zadevajo nastanek, izvor prava, misli avtor, da bi moralo vladati glede teh vprašanj definitivno soglasje. Tega soglasja ni. — Precej splošno priznanje pa si je pridobila po avtorjevem mnenju klasična koncepcija volje. Pod klasično koncepcijo razume francosko teorijo avtonomije volje, nemško teorijo volje in teorijo kolektivne volje. Te teorije se dajo označiti s skupnim imenom: voluntaristične. Značilnost voluntarističnih teorij pa je, da volja stvarja pravo. Zato si je avtor stavil v tem prvem zvezku svojega dela vprašanje, ali je ta koncepcija vzdržljiva. V drugem zvezku hoče pokazati avtor, kakšna je vloga volje v pravo in kje je iskati objektivni izvor prava. — Najprej določi avtor pojem juridičnega akta. V privatnem pravu obsega juridičen akt predvsem pogodbe, v javnem pa zakone, upravne in sodne akte ter meddržavne akte. Nato analizira avtor francosko teorijo avtonomije volje, nemško teorijo volje, teorijo kolektivne volje, raziskuje odnos avtonomije volje do individualizma in liberalizma, ter bistvo volje in vzroka. — V kritičnem delu pokaže avtor kontradikcije, s katerimi se mora boriti klasična koncepcija v privatnem pravu, ter izjeme in filicije, h katerim se mora zateči ta koncepcija, da reši te kontradikcije. Nato pokaže težkoče, ki naleti nanje ta koncepcija v javnem pravu, in kako se jim skuša izogniti potom juridične osebnosti in suverenosti države. — To je vsebina knjige v najširših obrisih.

Brez pridržka je treba priznati, da razpolaga avtor z velikim juridičnim in filozofskim znanjem, ki ga usposablja, da prodre vsakemu vprašanju do bista. To velja posebno glede juridičnega akta, Kantove avtonomije volje, glede težkega spoznavnoteoretičnega vprašanja volje in vzroka, francoske teorije avtonomije volje, nemške teorije volje ter teorije kolektivne volje. Vzlic vsemu temu pa se človek ne more otresti vtisa, da bo vse avtorjevo znanje, akribija in trud zastonj, ker se zdi vprašanje po vlogi volje v pravo in po izvoru prava nerešljivo. V podkrepitev te teze naj sledi nekaj primerov.

Vzemimo kupno pogodbo, zakon in prvo ustavo kakke države. Pri kupni pogodbi je volja strank *conditio sine qua non*, generalna pravna norma pa je *conditio per quam*. To se pravi: brez volje strank ne nastane kupna pogodba, kupna pogodba pa je pravni posel samo tedaj, če obstoji kakka običajna ali pisana generalna pravna norma, iz katere črpa pogodba svojo veljavnost. Če te norme ni, je dogovor strank pravno brezpomemben. V istem odnosu kakor kupna pogodba napram generalni pravni normi stoji navaden zakon napram ustavi, samo da ima zakonodajalec navadno pač širši svobodni preudarek. Pri ustavi pa je volja ustavodajalca *conditio sine qua non et per quam* ustave. To je: ustavodajalec hoče ustavo in ji daje obenem veljavnost. Volja stranke pri kupni pogodbi in volja ustavodajalca bi bili dve kvalitativno različni volji.

Vendar se je treba sedaj vprašati: odkod jemlje ustavodajalčeva volja svojo pravno veljavnost? Zakaj ima pravno veljavnost ustavodajal-

čeva volja sama na sebi in zakaj je nima volja stranke, ki sklepa pogodbo? Če odgovorim na to, da ima ustavodajalčeva volja veljavnost vsled tega, ker so pooblastili ustavodajalca državljani, mi ni razumljivo, kako naj pooblaščajto državljani nekoga, da bo njegova volja pravnoveljavna sama iz sebe, ko pa volje teh državljanov nimajo te pravnoveljavnosti, kakor se vidi iz kupne pogodbe. Poleg tega je to pooblastilo fikcija, ker nikdar ne volijo vsi državljani poslancev v ustavotvorno skupščino. Če pa se pravi kratko, da sledi že iz pojma ustavodajalca in ustave, da se morajo vsi pokoravati ustavi, potem je volja ustavodajalca in s tem pravo maskirana sila. In na to »multimam rationem« se reducirajo v bistvu vse teorije, ki iščejo razlog veljavnosti prava v državljanih oziroma v družbi.

Če pa gledamo za objektivnim razlogom veljavnosti ustave, pride-mo do znanega »pacta sunt servanda«. Sprejmimo fikcijo, da je ustava pogodba. Zakaj se moramo pokoravati ustavi in drugim pravnim normam: ali zato, ker zahteva to etika, ali zato, ker zahtevajo to pravne norme? Če se jim pokoravamo samo iz etičnih razlogov, potem te norme niso juridično obvezne, če pa se jim pokoravamo samo iz juridičnih razlogov, je etična norma »pacta sunt servanda«, čisto odveč. Če pa daje etična norma kot dopolnilo še etično sankcijo juridičnim normam, se je treba vprašati, ali jo daje vsem. Če ne: katerim jo daje? Če pa jo daje vsem, ponavlja etična norma samo juridično in je zopet odveč.

Vendar: ali imamo v vseh teh primerih sploh opravlka samo s pristno voljo v psihološkem smislu? Hočem lahko samo nekaj, kar poznam. Ali poznata stranki vse posledice, ki lahko nastanejo iz pogodbe? Take stranke bodo izjeme. Kako pa je z zakonodajalcem in ustavodajalcem? Koliko članov ustavotvorne skupščine ali parlamenta pozna vsebino norm, za katere glasuje? Neznatna manjšina! In kaj, če razlaga praksa te norme drugače, kakor si je zamislila ta manjšina! Znan je izrek Napoleona, ko je izšel prvi komentar Coda: »Moj Code je zgubljen!« Kje naj bo kakaj govor o kakih volji?

Že teh par primerov kaže, da so pod skupnim imenom »izvor prava« nerazdružno zvezani juridični, psihični, sociološki in najrazličnejši drugi elementi in fikcije, ki jih ni mogoče določiti vseh, še manj mogoče je seveda ugotoviti, kakšen pomen ima za izvor prava kak posamezen izo-

Dr. Joso Jurkovič.

Pržić Ilija, Načelo narodnosti. Biblioteka Jugoslovenskog udruženja za mednarodno pravo, I, Beograd, 1931, 24 strani.

Asistent beogradske pravne fakultete, g. I. A. Pržić, ki je znan po svojih spisih s področja mednarodnega prava, je imel v Jugoslovenskem društvu za mednarodno pravo v Beogradu dne 28. decembra 1931. predavanje o načelu narodnosti. To predavanje je bilo nato ponatisnjeno v beograjskem Arhivu in je sedaj izšlo v obliki posebnega spisa. Pisec na kratko razpravlja o ideoloških osnovah in o razvoju načela narodnosti, ki je eno izmed vodilnih misli v mednarodnih odnosih naše dobe ter o problemih, ki jih je to hkrati politično in pravno načelo pokrenilo. Orisani so činitelji, ki doprinašajo, in oni, ki otežujejo stvarjanje narodnosti, in podani so načini, kako se problem narodnosti rešava v praksi. Pisec zaključuje svoj poučni spis s trditvijo, da si načelo narodnosti in država nasprotujeta in da je zato nemogoče najti dokončno rešitev, da pa se pravičnosti jako približujejo poskusi, po katerih naj bi se načelo narod-

nosti spravilo v sklad s potrebami države, in sicer tako, da se narodnostim zagotovi svoboden razvoj, a da se istočasno država zaščiti pred uničujočimi težnjami poedinih skupin.

Dr. Ivan Tomšič.

Dr. Swoboda Ernst: Franz von Zeiler, der grosse Pfadfinder der Kultur auf dem Gebiete des Rechts, und die Bedeutung seines Lebenswerkes für die Gegenwart. Graz. 1931. Leuschner & Lubensky. Strani 60. Cena 3 S.

Prof. Swoboda ima veliko in nesporno zaslugo, da neumorno opozarja na vrline in prednosti, ki jih ima avstrijski o. d. z. pred drugimi zakoniki, in na zasluge, ki si jih je stekel za ta veličastni zakonodavni monument Franz von Zeiler. S tem namenom je Swoboda napisal v zadnjih letih več del, od katerih omenjamo tu le najvažnejša, in sicer »Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch im Lichte der Lehren Kants (1926)« in pa »Die Neugestaltung der Grundbegriffe unseres bürgerlichen Rechts (1929)«. Najnovejše delo »Franz von Zeiler«, ki je izšlo kot slavnostna publikacija ob odkritju spominske plošče na Zeilerjevi rojstni hiši v Grazu, katero je tudi on izsledil, nam pa prikazuje v širokih potezah osebnost velikega kodifikatorja in njegovo monumentalno delo, ki je doseglo čestitljivo nadstoletno starost, in ki vzlic vsem spremembam v socialnih prilikah in zahtevam novega časa ne le da ni prav nič zastarelo, marveč daleč prekaša po svoji filozofski premišljenosti, po jasnem in naravnost popularnem slogu, po preglednosti zgradbe in po racionalnosti svojih določb novejša zakonodajna dela. Ustreznost zakonika ne smemo presojati po letnicah. Zelo dobro in koristno je, če si od časa do časa priključimo v spomin, da je n. pr. avstrijski zakonik zgradil bračno skupnost na načelnem priznanju enakopravnosti med možem in ženo in tako kot prvi zakonik sveta priznal princip ločene imovine. Dalekosežnost in modernost tega dejstva lahko presodimo, če vemo, da je n. pr. Italija šele z zakonom od l. 1919. v omejeni meri priznala pravno sposobnost žene, ki je do tedaj bila v vsem podvržena varuštvu moža. To služi tudi v dokaz, da ne gre liberalnost državljanskega zakonika vzporedno z »liberalnostjo« političnega sistema in da je zaradi tega napačno, vnesti v presojo zakonika kriterije, ki so uporabljivi le za javno-pravne odnose. Iz tega nadalje sklepamo, da nas odklanjanje avstrijskega političnega sistema ne sme niti najmanj ovirati v priznanju vseh dobrin, ki so nakopičene v avstrijski zakonodavni dejavnosti. Prednosti, kakor so gori navedene, ima avstrijski državljanski zakonik obilo in avtorjeva izvajanja so v tem pogledu zelo zanimiva in poučna. Zaradi tega toplo pozdravljamo prizadevanje prof. Swobode in mu moremo le pritrditi, ko s tako vnemo poudarja vse vrline o. d. z. in opozarja na njegovo internacionalno poslanstvo. Za pravnega filozofa pa je še posebno zanimiva zveza med Zeilerjem in Kantovo filozofijo, na katero opozarja Swoboda tudi v tem delu. V tem pogledu bi bil omembe vreden tudi vpliv Kanta na Portalisa, katerega delo kaže veliko analogijo s Zeilerjevim, čeprav sta bila ta dva največja kodifikatorja preteklega stoletja najbrže neodvisna drug od drugega. Kakor izhaja Zeller iz Kantove praktične filozofije, tako je Portalis spisal veliko delo o Kantovi filozofiji pod naslovom »De l'usage et de l'abus de l'esprit philosophique durant le XVIIIe siècle.« Analogije med obširnim Zeilerjevim predavanjem na seji zakonodavne komisije 21. XII. 1801. in Portalisovim »Discours

préliminaire sur le projet de code civil» 21. I. 1801. so naravnost frapantne (n. pr. Portalis: »Ce serait donc une erreur de penser qu'il pût exister un corps de lois qui eût d'avance pourvu à tous les cas possibles, et qui cependant fût à la portée du moindre citoyen«; Zeiler: »Jede Gesetzgebung müsse ... scheitern, wenn sie sich vorsetzt, alle Fälle durch den Buchstaben des Gesetzes zu erschöpfen«. Takih vzporednosti je mnogo in zelo zanimivo bi bilo ugotoviti, če in koliko je vplival slavni Portalisov govor na Zeilerjevo predavanje, ki se je vršilo približno 11 mesecev kasneje. Prof. Swoboda bi bil gotovo najbolj poklican, da bi na vzporednosti opozoril mednarodni pravni svet in ugotovil eventualne vplive Portalisa na Zeilerja. Za duhovno sorodstvo obeh kodifikatorjev je tudi značilna jasnost in lapidarnost sloga, v katerem sta kodeksa sestavljena, čeprav menimo, da zasluži v tem pogledu prednost Code civil, na katerega slogu se je n. pr. Stendahl tako navduševal, da ga je predpostavljaj Chateaubriandovemu in da je skušal v stvarnem stilu Code civila ustanoviti povsem novo psihologijo in socijologijo. Vsekakor sta Code civil in o. d. z. še danes najvažnejša zakonodavna monumenta preteklega stoletja. Proslavljati delo moža, ki si je stekel največje zasluge za ta zakonik, ni čin pietete, marveč kulturna dolžnost in v tem smislu še enkrat pozdravljamo lepo opremljeno in s Zeilerjevim fotoreliefom okrašeno knjigo prof. Swobode.

Boris Furlan.

Dr. Tasić Đorđe: Tri rasprave iz javnog prava. Beograd. Geza Kon. 1931. Str. 71.

Profesor Tasić je zbral v svoji knjigi tri razprave, ki so bile objavljene v »Arhivu za pravne i društvene nauke«. Dve, in sicer »O načelu enakosti državljanov pred zakonom« in »O regionalizmu in ekonomskem regionalizmu specialno v Franciji« se bavit predvsem s socijološkimi in pravnofilozofskimi vprašanji, tretja, »O pravni naravi instrukcij (pravilnikov)« obravnava juridičen predmet.

Po splošnem uvodu, da ni dovolj, če se pravi, da je načelo enakosti osnova demokracije, ampak da je treba povedati, v čem so ljudje enaki, prehaja pisec na kritično ocenjevanje teorij, ki so se pojavile v Nemčiji na podlagi čl. 109. weimarske ustave in prihaja do zaključka, da nam kaže načelo enakosti smer, v kateri moramo iti v praksi.

V razpravi o pravni naravi instrukcij ugotovi avtor najprej, da je razlika med uredbo in instrukcijo v tem, da deluje uredba navzven, instrukcija pa ne; nasprotno pa ni med njima razlike po vsebini. Nato se bavi avtor predvsem s francosko prakso glede instrukcij, pokaže, kako se urejeno vprašanje v našem pravu in pobija Labandova izvajanja, da instrukcije niso pravne norme.

Tretja razprava se bavi z vprašanjem decentralizacije: najprej se pokaže razlika med anglosaškimi in romanskimi državami, nato sledi analiza regionalističnega gibanja v Franciji in motivov tega gibanja.

Vse tri razprave obdelujejo svoj predmet jako obširno in podrobno, tako da bi bilo mogoče dodati par opazk samo s političnega vidika.

Tako enakost kot decentralizacija sta nujno zvezani z demokracijo. Demokracija je osnovana na ideji homogenosti. V naravi pa homogenosti ni. Zato se mora ta homogenost umetno ustvariti. Vendar so tukaj meje. Ta homogenost mora biti vrednota. To pa je samo takrat, če je

možna nehomogenost. Zato določajo ustave, da so državljani enaki pred zakonom, ne pa vsi prebivalci države.

Ko odpade ta antiteza med enakostjo in neenakostjo na kakem področju, ko enakost za kak sloj ni obenem predprava, skuša prenesti dotični sloj težišče svoje moči na kako drugo področje. To se danes dobro vidi pri takojmenovanih »pridobitnih krogih«. V času bojov za politične pravice jih je bila sama enakost, ker je pomenila takrat enakost njihovo pravico in predpravo. Danes tega ne pomeni, zato je tudi njihove ljubezni do enakosti konec. Odtod zahteva po politiki stanovskih zastopstev, kjer bi prišla njih gospodarska premč do veljave.

Če hoče vzdržati demokracija svojo ideologijo tudi v praksi, ni težko določiti, kakšno stališče mora zavzeti napram avtonomiji.

Čim bolj namreč poudarjamo enakost, tem bolj moramo razdreti vse vmesne tvorbe med poedincem in državo, kajti te vmesne tvorbe lahko uničujejo enakost. Vzglede za to je stališče, ki ga je zavzemala predvojna Nemčija in ga zavzema današnja napram občini. V predvojni Nemčiji je bila občina favorizirana od zgoraj in od spodaj. Od zgoraj so upali, da bo kolikortoliko paralizirala moč parlamenta, od spodaj so smatrali občino za zametek demokratizacije. Danes se je ta ljubezen do občine ohladila. Danes vidi demokracija v občini in v vsaki vmesni tvorbi med poedincem in državo oviro za udejstvovanje enotne državne volje, ki se izraža v centralnih zakonih. To pride do izraza tedaj, ko ne pripadata parlamentarna in deželna ali občinska večina isti politični grupaciji. Zato avtonomija ni skladna z idejo demokracije: demokracija pozna samo horizontalno ne pa tudi vertikalne organizacije. To je tudi njena največja slabost.

Dr. Joso Jurkovič.

Dr. Šilović Josip: Trgovina bijelim robljem. Pučka vseučilišna predavanja 29. i 30. januara i 1. i 2. februara 1932. Zagreb 1932. Izdanje pisčvo. Tisak zaklade tiskare Narodnih novina. Str. 123.

Veliki filantrop Šilović je pokazal na pravem mestu — na ljudski univerzi — z večšo roko na strašno rano našega socialnega življenja. Kakor »mene tekel« se glasi njegova beseda: »...U Beogradu prišlo je k aboliciji prostitucije, a na vidiku preko rijeke (t. j. Save v Zemunu) postoji još reglementacija«. To mu je najnujnejši problem: javne hiše se morajo povsod odpraviti, one so gnezdo propalosti najhujše vrste. Reglementacija, t. j. državno nadzorstvo prostitutk je tudi v nasprotju z ustavnimi odredbami, da so vsi državljani pred zakonom enaki in da je zaščitena osebna prostost. Reglementirane prostitutke, pravi Šilović, so izročene na milost in nemilost organom policije, podvržene so zdravniškemu pregledu, a moški, ki se ž njimi spolno združijo — ne! Pod določbo § 280. k. z. spadajo vsi lastniki bordelov, zvodniki in zvodnice, najemodajalci sob, ki jih oddajajo tajnim prostitutkam. Njih delovanje je kaznivo, pa — se ne kaznuje... Šilović se toplo zavzema za popolno abolicijo, a vsaka prostitutka naj se odda v prisilno delavnico — saj vrše svoj ogaibni posel samo po sebi umljivo pogostokrat. Prodajanje deklet kot blago za pohotno utešenje v tujino tudi pri nas v Jugoslaviji ni nepoznan delikt Šilović navaža primere iz dejanskega življenja, ki nam pretresajo dušo do dna. Da se odvrne nevarnost take trgovine, kakor tudi, da se prepreči propadanje nezaposlenih deklet prostituciji, priporoča ustanovitev »dekliskih domov«, v

katerih najdejo ženske dotlej, da dobe službo, stanovanje in hrano proti poznejšemu poplačilu stroškov. Pobuda, ki jo daje Šilović, da pristopimo čim prej h kodifikaciji edinstvenega zakona, osnovanega na aboliciji, ki naj omogoči uspešno borbo proti veneričnim boleznim in prostituciji, je brez dvoma največje pažnje vredna. Šiloviću čast in slava, da jo je dal, naši vladi pa toplo priporočilo, da se je oprime!

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Ogrin Fr.: Dopolnilo k »Državoznanstvu«. Druga, povečana izdaja. Samozaložba. Kranj 1932. Str. 24.

Holm-Nielsen Henning: An international survey of bankruptcy law. Posebni odtisk iz World Trade, 1931. Str. 8.

Članki in razprave v pravnih časopisih. Arhiv za pravne i društvene nauke. **XLI. št. 3.:** Janković Dr.: Duh i jezik zakona; Arandelović Dr.: Dokaz ispravama po novom zak. o sud. post. u građ. parnicama; Jovanović A.: Poremećaji novca i njihovi uzroci; Mirković Đ.: Ograničenje pomorskog naoružanja; Przić I.: Japansko-kineski sukob. — **Arhiv, XLI. št. 4.:** Taranovski T.: Socialno pravo u opštem sistemu prava; Tasić Đ.: Razlika subjektivnog javnog prava i interesa; Davinić A.: Penzije drž. službenika po Zak. o činovnicima; Lazarević A.: Stari i novi zakon o izdavanju tapija; Subotić I.: Izjednačenje privatnog prava balkanskih država; Kostić L.: Poslovnici Senata i Skupštine; Jovanović A.: Jugoslovenska privredna autarhija. — **Branik št. 3.:** D. J.: Reforma porote u Francuskoj; Veljović M.: Siromaško pravo; Čulić R.: Jedna nepotrebna polemika o razumevanju § 166. kriv. zak.; Mišić D.: Dnevni nadnice i zabrana po građanskom sud. post.; Ivković D.: Popis po zabrani; Jovanović St.: Jedan propis krivičnog zakonika koji se često zaboravlja u žurnalistici. — **Branik št. 4.:** Puljević T.: Praktična opažanja o novom sud. kriv. postupku; Plakalović B.: Kome treba predati privatnu tužbu, da bi se održao rok, određen za podizanje iste u § 86 kriv. zak.? Krstić V.: § 60 t. 17 Zak. o radnjama i Zakon o advokatima; Konić R.: Dokazivanje osnova sopstvenosti po zak. o izdavanju tapija. — **Mjesečnik št. 3.:** Stefanović J.: Dvodomni sistem u modernim ustavima; Mogan J.: Najnovija pomorsko-pravna pitanja pred comité maritime internationale; Vragović A.: Važnije izmjene kriv. zak. novelom od 9. listopada 1931; Katurić J.: Može li odvjetnički pripravnik u kritičnim stvarima pred redovnim sudovima biti branilac; Perušić Š.: Novi čehoslovački stječajni red, red poravnanja i red pobijanja; Eisner B.: Ženevske konvencije o čeku. — **Mjesečnik št. 4.:** Stefanović J.: Dvodomni sistem u modernim ustavima; Jeremić St.: Zakonski prijedlozi o zaštiti zemljoradnika i o visini kamata; Muha M.: Nadležnost redovnih sudova za rješavanje sporova o vlasništvu i posjedu nekretnina zemljišnih zajednica; Polak M.: Zemljiško-knjižna provedba upisa, ustanovljenih u toku ostavinske rasprave, po službenoj dužnosti; Milić I.: O osiguranju tražbi na protiv nasljednika na pripalo mu nasleđe; Eisner B.: Ženevske konvencije o čeku. — **Policija št. 5, 6.:** Subotić D.: Značaj priznanstva u kaznenom pravu; Srskić M.: Ekspozice; Janković K.: Policijska prinuda; Marić K.: Disciplinsko kažnjavanje iz § 231 s. k. p.; Stefanović M.: Nezaposlenost kao socijalno-ekonomski uzrok kriminaliteta; Kostić L.: Zakletve državnih službenika; Marinković B.: Jedno sporno pitanje o tumačenju zakonskih propisa §§ 118, 119, 129, 130 i 131 novog kriv. post.; Krstić

V.: § 365, t. 11. starog kriv. zak.; Janković T.: Sudski krivični postupak kod starih Atinjana; Stefanović M.: Profesionalni zločinac; Zlatić M.: Rad upravnih policijskih, sudskih i opštinskih vlasti po zakonu o naknadi štete učinjene zlonamernom paljevinom i namernim protivzakonim poništajem stvari. — **Policija št. 7, 8.**: Srškić M.: Ekspoze; Janković R.: Ekspropriacija; Janković V.: Zakon o zaštiti avtorskog prava; Janković K.: Policijska prinuda; Rosić D.: Zakletva svedoka na glavnom pretresu; Marić K.: Disciplinsko kažnjavanje iz § 231 s. k. p.; Štefanović M.: Nezaposlenost kao socijalno-ekonomski uzrok kriminaliteta; Petrović B.: Sudija; Jakovljević A.: Izvršenje krivičnih presuda po građanskoj časti; Gajić N.: O rešenju spora oko prioriteta založnog prava između zakupodavca s jedne i poverioca po rešenju o zabrani, ili po izvršenoj presudi, s druge strane; Terzijeve K.: O zavičajnosti. — **Pravosuđe št. 3.**: Subotić D.: Pijanstvo i novi Krivični zakonik; Jurjević I.: Sastav vijeća za odlučivanje o prigovoru protiv optužnice; Steinmetz I.: Nešto o realnom sticaju; Čulinović F.: O prestupu trajnog oduzimanja tuđe pokretne stvari (§ 323 K. z.); Jovanović St.: Privatni učesnik-netužilac, ili supsidijerni tužilac? Eisner B.: Ponuda potpunog namirenja tražbina za vanstečajno poravnanje; Grašić I.: Nujna uredba; Tauber L.: Biohemija u službi pravosuđa; Lesić I.: O postupku overavanja na području Vrhovnog suda u Sarajevu; Stanoš I.: Nešto o sastavu imovnika; Mihajlović J.: Primeni § 37 Grad. s. p. na teritoriji Beograd. Apelacionog suda u vezi sa § 233 ovrš. zak. na teritoriji Apelacionog suda u Novom Sadu; Krdžić M.: Kad je rešenje u prinudnom poravnanju i izvršno? Korozev A.: Taksiranje advokatske punomoći; Matijević I.: »Prava predaja« darovane stvari. — **Pravosuđe št. 4.**: Danić D.: Usvojena deca u svetlosti Zak. o činovnicima; Goršić Fr.: Socialna zaštita u izvršnom postupku; Matijević I.: »Prava predaja« darovane stvari; Hiršl J.: O realnoj podsudnosti po Grad. sudovniku u vezi sa § 71 zak. o unutarnjem uređenju, osnivanju i ispravljanju zemljišnih knjiga; Jovanović B.: Nadležnost za overavanje potpisa nepismenih lica na menici; Šestan K.: Nekoliko reči o primeni § 263 t. 1 Z. s. kr. p.; Polak M.: Da li je u slučaju protivu tužbe potrebna optužnica: Plakalović B.: Odnos istražnog sudijske i državnog tužioca u izviđajima; Rukavina B.: Pristoji li mužu zakonsko ovlašćenje da zastupa ženu pred sudom i kod podnosa krivične privatne tužbe; Petković I.: O formalnim pogreškama kod pismenih krivičnih presuda.

Razne vesti.

Kronika društva »Pravnika«. Pristopili so društvu naslednji novi člani: advokatski kandidati Kalan Zdravko (Ljubljana), Modic Stanko, Jarc Andrej, Bučar Josip (vsi v Novem mestu), Bajlec Franc (Murska Sobota), dr. Šmajd Albin (Maribor), Korče Adolf (Celje); svetnik v min. zunanjih poslov dr. Subotić Ivan (Beograd), dr. Godina Ivan, advokat v Beogradu, dr. Kiofsky Rudolf in Lovrec Mirko, sodniška pripravnika v Novem mestu, Kuhar Boža, notarska pripravnica v Ljubljani, Grasselli Andrej, magistratni konceptni pripravnik v Ljubljani. — Izstopilo je 18 članova.

Osebnosti vesti. Imenovan je za kasacijskega sodnika pri stolu sedmorice v Zagrebu dr. Golia Vladimir, za sodnika v Novem mestu Meršol Ferdinand. Premešeni so sodniki dr. Bizjak Ivan v Varaždin, dr. Vračko Edvard v Sremsko Mitrovico in šporn Anton v Metliko. — Postavljeni so: za sreske načelnike dr. Farkaš Anton (Ljutomer), Trstenjak Dragotin (Črnomelj), dr. Trstenjak Alojzij (Dolnja Lendava), dr. Suhač Matej (Konjice); za sreske podnačelnike Dereani Dominik (Konjice), dr. Vrečer Ivan (Maribor), desni breg), dr. Potočnik Mirko (Maribor, desni breg); za politično-upravnega sekretarja Mahnič Rafael (Ptuj). V dravsko finančno direkcijo so premešeni: finančni svetnik dr. Močnik Ernest, višji finančni sekretar Jurko Viktor, finančna sekretarja Predikaka Ivan in dr. Podobnik Aleksander. — Odvetniško pisarno sta otvorila dr. Schaubach Franc v Mariboru in Ludvig Ferdo v Litiji, preselila sta se odvetnika Farkaš Franjo v Maribor in dr. Zupanc Fran v Trzin. — V pokoj sta stopila državni svetnik dr. Baltič Vilko in kasacijski sodnik Lasič Henrik. — Umrl je odvetnik dr. Wurzbach Artur.

Peti kongres jugoslovenskih pravnikov. Stalni odbor je na svoji seji v Beogradu dne 17. aprila t. l. odločil, da naj se vrši peti kongres letos meseca oktobra v Dubrovniku. Glede na težke razmere si bo odbor prizadeval, da omogoči pravnikom poset kongresa v čim večjem številu. Obenem je določil stalni odbor tudi predmete, o katerih bo kongres razpravljal in sicer: 1. Pravni odnosi med Dubrovnikom in ostalimi jugoslovenskimi deželami; 2. Ali naj se uvede ustni testament? 3. Vloga preiskovalnega sodnika v sodnem kazenskem postopku; 4. Trošarina kot vir dohodkov v proračunih države, banovin in občin; 5. Hipoteka na morskih brodovih.

Prvi kongres pravnikov slovanskih držav. Tekom zimskih mesecev je glavni sekretariat kaj pridno deloval, tako da je bilo moči v dneh 16. in 17. aprila t. l. sklicati v Bratislavo konferenco delegatov iz vseh slovanskih držav. Odziv je bil nad vse zadovoljiv, zbralo se je v navedenih dneh 67 delegatov iz vseh slovanskih držav, kar že samo na sebi daje dobro znamenje za uspešnost kongresa. Jugoslovenska pravniška udruženja in korporacije so zastopali univ. prof. dr. Živanović in dr. Subbotić Ivan iz Beograda, dr. Henigsberg iz Zagreba in dr. Lučovnik ter dr. Urbanc iz Ljubljane. Iz Bolgarije so prispeli trije delegati, zlasti pa je bila tudi številna delegacija iz Poljske s predsednikom kongresa dr. Kumanieckym, dekanom pravne fakultete v Krakovu na čelu.

Na glavni konferenci dne 17. aprila, katere so se v odličnem številu udeležili zlasti tudi češkoslovaški pravniki, je po nagovoru predsednika dr. Kumaniecka, po pozdravnih govorih delegatov vseh slovanskih držav bila po izčrpnem poročilu generalnega tajnika dr. Bařinke sklenjena soglasna resolucija:

»Pravniki slovanskih držav in sicer iz Republike Poljske, kraljevine Bolgarije, kraljevine Jugoslavije in Republike Češkoslovaške so združeni na sestanku dne 17. IV. 1932 v Bratislavi sklenili po zaslišanju poročila pripravljalnega odbora I. kongresa pravnikov slovanskih držav v Bratislavi:

1. Kljub težki gospodarski krizi, ki je prizadela vse evropske države, ne izvemši slovanske, smo se ipak odločili začeti vzajemno sodelovanje med pravniki slovanskih držav in prirediti njih prvi kongres, ki naj bo po svojem obsegu primeren glede na današnjo gospodarsko krizo, a ki naj vendar odgovarja znanstvenim potrebam današnje dobe.

2. Ustanove se za posamezne slovanske države prireditveni odbori in njihove člane kooptira pripravljalni odbor I. kongresa pravnikov slovanskih držav ter se osnuye istočasno z njimi kot prireditveni odbor I. kongresa pravnikov slov. držav.

3. Ustanove se naslednji znanstveni odbori in določijo naslednji referati: I. Privatno pravo: Unifikacija obligacijskega prava v slovanskih državah; Unifikacija bračnega prava v slovanskih državah; Hipoteke na parnikih. II. Trgovinsko in menično pravo: Enotna ureditev meničnega prava v smislu ženevskih konvencij. III. Civilno-pravdni red: Enotna ureditev predpisov o izvršbi, o izvenkonkurzni poravnavi in o konkurzu. IV. Kazensko pravo: Kazenska odgovornost za dejanja, izvršena na ukaz predstojnikov; Potreba in obseg unifikacije kazenskega prava v slovanskih državah; Ali se priporoča udeležba lajkov pri kazenskem postopanju v slovanskih državah? V. Ustavno in upravno pravo: Enotna načela o pridobivanju domovinske pravice v slovanskih državah; Administrativno sodstvo. VI. Gospodarstvo: Gospodarsko sodelovanje v slovanskih državah. VII. Zgodovina slovanskega prava: Skupni temelji zgodovine slovanskega prava. VIII. Mednarodno pravo: Enotna ureditev mednarodnega privatnega in procesualnega prava v slovanskih državah. IX. Cerkveno pravo: Razmerje med cerkvijo in državo v slovanskih državah.

4. Predsedništvo kongresa bo skušalo dobiti za ta vprašanja referente in sicer tako, da bi se ti referati razdelili na pravnike vsake slovanske države sorazmerno številu vseh pravnikov. Obenem naj se nudi prilika tudi pravnikom v neslovanskih državah, da izdelajo najmanj po 1 kongresni referat. Referate, katere izdelajo pravniki slovanskih držav, bodo izdali v tisku pripravljalni kongresni odbori dotične države, katere pravniki bodo izdelali referate in sicer v lastni založbi. Tiskani referati se bodo poslali proti povrnitvi faktičnih stroškov vsem priglašnim udeležnikom kongresa. Kongresne referate pa, ki jih bodo izdelali pravniki iz neslovanskih držav, bo izdal v svoji založbi pripravljalni odbor.

5. V načelu se sprejme in odobri predlog glede poslovnega reda, ki je bil predložen današnji konferenci v svrho odobritve. Predsedništvo kongresa pa se pooblašča, da v tem pogledu primerne korekture in dopolnitve samo izvede.

6. Predsedništvo kongresa se pooblašča, da določi kongresne dni na soboto, nedeljo in ponedeljek sredi meseca oktobra 1933 v Bratislavi.

7. Predsedništvu se nalaga, da izdela program kongresa.

8. Kongresna članarina se določa na 50. —Kč za člana in gosta.

9. Odobri se kongresni znak, kakor je bil izdelan od generalnega sekretariata.

10. Priporoča se izdaja slovanske pravne terminologije. Za časa kongresa v Bratislavi naj se priredi razstava vseh slovanskih praviških časopisov. Priporoča se prirejati medsebojna informativna predavanja

in objavljati v pravnihških časopisih medsebojne informativne članke o stanju dosedanjih unifikacijskih del v posameznih slovanskih državah. Pripravljalni odbor soglaša s tem, da naj se za kongresne udeležnike sestavi poseben pregled veljavnega civilnega in kazenskega prava (materjalnega in formalnega) in upravnega sodstva. V to svrhu naj se določi v vsaki državi referent, ki bi stvarino zbral in izdelal. Ti referenti se naj medsebojno tako sporazumejo, da bi bilo čim bolj zajamčeno enotno izdelovanje.

11. Pravniške ustanove, uradi, korporacije in društva v slovanskih državah, ki niso zastopani na današnji konferenci, se naprošajo, da naj imenujejo svoje zastopnike v pripravljalni odbor.

Medtem je predsedništvo kongresa že odločilo, da se bo vršil kongres v dneh 10. in 11. septembra 1933 v Bratislavi. Zanimanje za kongres so izjavili tudi socijologi, ki predlagajo referat: »Ali ne zahtevajo nove življenjske razmere, da bodi in koliko bodi omejeno lastninsko pravo.« Istočasno s kongresom se bo sestal na svojem prvem shodu tudi pravniški slovanski naraščaj.

Vprašanje porote v Avstriji in na Francoskem. Avstrijska vlada je predložila aprila 1932. nacionalnemu svetu predlog za nov zvezni zakon, ki naj bi postavil namesto porote (3 sodniki po poklicu, 12 porotnikov) veliko večniško sodišče (»grosses Schöffengericht«), sestavljeno iz 3 sodnikov po poklicu in šest lajiških sodnikov-večnikov. Vsi ti naj bi sodili v skupnih zborih o krivdi in kazni. Ta reforma pa bi veljala samo glede najtežjih zločinstev zoper varnost življenja in naj bi pomenila nekakšen provizorični poskus zboljšanja porotniškega sodstva, izdan naj bi bil ta zakon samo za dobo do konca 1935. Neposredni povod za okret vlade zoper poroto je bila nerazumljiva oprostitev od obtožbe glede kapitalnega zločinstva komunista Pikloviča, ki je umoril Semmelmann. — Francoska zbornica pa je dne 1. marca 1932 sprejela preosnovo porotnega sodstva na podlagi iste zakonodajne ideje; ločitve sojenja o krivdi in določanja kazni naj bo kraj. O krivdnem vprašanju naj odločajo sicer porotniki sami, o vprašanju zaslužene kazni pa naj razsojajo poklicni in lajiški sodniki skupno. Glasovanje se vrši tako, da glasujejo najprej porotniki po vrsti, ki jo določi žreb, za tem sodniki po poklicu. Če se ne dobi večina za odmero kazni, izloči se najvišja kazen, pa se glasuje vnovič in vnovič, dokler ne pride do potrebne večine. — Iz obeh primerov se vidi jasno, da se giblje razvojna pot za preosnovo porote v smeri, da dobi pri določitvi kazni svojo besedo tudi lajiški element. Saj je znano, kako vzvratno vpliva vprašanje odmere kazni tudi na krivdno vprašanje. Porotniki oddajajo mnogokrat zanikalne pravoreke samo zato, ker nočejo, da bi dobil obtoženec težko kazen. Ta moment je jugoslovanski načrt iz l. 1924 že upošteval (gl. Dolenc: Sodni kazenski poslovnik, str. 18.) in nemara se bomo ž njim čez čas zopet srečali...

Dr. M. D.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika in letniki „Slovenskega Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1931 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.